

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра	міжнародних відносин
Спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
Форма навчання	денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Онофрієнко Дар'ї Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

на тему

Вплив цифровізації міжнародних економічних відносин на розвиток України

(повна назва теми)

за матеріалами

(повна назва бази дослідження)

науковий керівник

к.е.н., доцент

(наук. ступінь, вчене звання)

(підпис)

Єгорова І.Г.

(прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри

від «08» червня 2026р. № 12

Завідувач кафедри

(підпис)

д.е.н., доцент

І. МАКСИМОВА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

ННІ/факультет	Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра	міжнародних відносин
Спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
Форма навчання	денна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач
кафедри

(підпис) **І. МАКСИМОВА**
(Ініціал, ПРИЗВИЩЕ)
«15» червня 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ**

Онофрієнко Дар'ї Сергіївни

1. Тема роботи **Вплив цифровізації міжнародних економічних відносин на розвиток України**

Керівник роботи Єгорова Ірина Геннадіївна, к.е.н., доцент

затверджено наказом закладу вищої освіти від «06» квітня 2026 р. № 233-ст

2. Строк подання здобувачем роботи до «15» червня 2026 р.

3. Зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1. Теоретичні засади функціонування глобального ринку електронних інформаційних ресурсів

Розділ 2. Аналіз структурних особливостей та тенденцій розвитку світового ринку інформаційних технологій і систем

Розділ 3. Вплив цифрової трансформації та міжнародного технологічного обміну на економічний розвиток України

Об'єкт дослідження: процеси розвитку міжнародних економічних відносин у контексті цифровізації

Предмет дослідження: економічні аспекти впливу інформаційних технологій та систем на конкурентоспроможність національної економіки

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: комплексне обґрунтування особливостей розвитку цифрової економіки як складової глобалізаційних процесів та аналіз впливу міжнародного технологічного обміну на економічний розвиток України та її конкурентоспроможність

5. Дата видачі завдання «06» квітня 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної бакалаврської роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата)
1	Підготовка розділу 1	24.04.2026 р.	24.04.2026 р.
2	Підготовка розділу 2	11.05.2026 р.	11.05.2026 р.
3	Підготовка розділу 3	01.06.2026 р.	01.06.2026 р.
4	Перевірка кваліфікаційної бакалаврської роботи на наявність ознак академічного плагіату за допомогою програми StrikePlagiarism	до 04.06.2026 р.	04.06.2026 р.
5	Отримання відгуку від наукового керівника	до 12.06.2026 р.	12.06.2026 р.
6	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 15.06.2026 р.	15.06.2026 р.
7	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	15.06.2026 р.	Реєстраційний № 9 «15» червня 2026 р.
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	15.06.2026 р.	15.06.2026 р.
9	Підготовка до захисту в ЕК	до 16.06.2026 р.	до 16.06.2026 р.

Завдання підготував науковий керівник

(підпис) І. ЄГОРОВА
(Ініціал, ПРИЗВИЩЕ)

Завдання одержав

(підпис) Д. ОНОФРІЄНКО
(Ініціал, ПРИЗВИЩЕ)

АНОТАЦІЯ

Онофрієнко Дар'я Сергіївна. Вплив цифровізації міжнародних економічних відносин на розвиток України. – Рукопис. Кваліфікаційна бакалаврська робота за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини. Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг, 2026.

67 стор., 13 табл., 7 рис., 58 літературних джерел.

У кваліфікаційній бакалаврській роботі розглянуто вплив цифровізації міжнародних економічних відносин на розвиток економіки України в умовах глобалізаційних трансформацій. Розкрито теоретичні засади цифровізації як ключового чинника сучасного економічного розвитку та інструменту підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Проаналізовано сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності України, зокрема динаміку та структуру зовнішньої торгівлі, а також рівень участі країни у міжнародному трансфері технологій. Визначено основні тенденції розвитку високотехнологічного експорту та імпорту. Виявлено проблеми, що стримують інтеграцію України у глобальні цифрові та інноваційні процеси. Особливу увагу приділено оцінці ролі цифрових технологій у трансформації міжнародних економічних відносин, зокрема розвитку електронної комерції, цифрових платформ, інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційної інфраструктури. Обґрунтовано вплив цифровізації на ефективність зовнішньоекономічної діяльності, інвестиційну привабливість та інноваційний розвиток країни. Запропоновано напрями вдосконалення державної політики у сфері цифровізації економіки та міжнародного технологічного обміну, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності України на світових ринках, розвиток інноваційного потенціалу та інтеграцію до глобального цифрового простору.

Ключові слова: цифровізація, міжнародні економічні відносини, трансфер технологій, інноваційний розвиток, високотехнологічний експорт, глобалізація

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	10
1.1. Сутність інформації та роль інформаційних систем у здійсненні міжнародної підприємницької діяльності	10
1.2. Ключові параметри розвитку ринку електронної інформації, проблемні аспекти його функціонування та значення цифрових технологій у світовій економіці	15
1.3. Еволюція інформаційних систем у контексті міжнародного трансферу технологій та цифрової трансформації	22
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ	28
2.1. Оцінка динаміки та структури зовнішньоторговельних операцій товарами і послугами в Україні	28
2.2. Аналіз експортно-імпоротної діяльності у сфері технологій в національній економіці	36
2.3. Інституційне забезпечення цифрової трансформації та формування сприятливого середовища для розвитку інформаційних технологій в Україні	42
Висновки до розділу 2	44

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБМІНУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ	46
3.1. Оцінка рівня технологічного розвитку та інтеграції інформаційних систем України у систему міжнародних економічних відносин	46
3.2. Напрями підвищення результативності цифровізації та посилення впливу міжнародних інформаційних технологій в умовах глобалізаційних процесів	53
Висновки до розділу 3	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується інтенсивним поширенням цифрових технологій, поглибленням глобалізаційних процесів і трансформацією міжнародних економічних відносин. Зростання ролі цифрових рішень, посилення конкуренції між країнами та активізація інтеграційних процесів формують нові вимоги до економічної політики держав і механізмів їх взаємодії у глобальному середовищі. У цих умовах країни змушені оперативно адаптуватися до змін, визначаючи стратегічні пріоритети розвитку з урахуванням цифрової трансформації.

Орієнтація на засади сталого розвитку передбачає формування нової моделі суспільно-економічних відносин, що базується на принципах відкритості, взаємної відповідальності, інноваційності та довгострокової ефективності. Для України ці процеси набувають особливого значення, оскільки цифровізація розглядається не лише як технологічний тренд, а як інструмент структурної модернізації економіки та інтеграції у світовий економічний простір.

Цифрова економіка поступово перетворюється на ключовий фактор економічного зростання, визначаючи напрями розвитку як на макрорівні (державна політика, інституційне середовище), так і на мікрорівні (діяльність підприємств). Впровадження цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів, розширенню доступу до міжнародних ринків, зростанню продуктивності праці та створенню нових форм зайнятості. У результаті формується якісно нова економічна система, де інформація та знання виступають ключовими ресурсами.

Особливе місце у глобальній економіці займають великі технологічні компанії та фінансові інститути, які акумулюють значні обсяги капіталу та визначають напрями розвитку цифрових ринків. Поширення інструментів колективного інвестування, зокрема біржових фондів (ETF), відображає

зростання інтересу інвесторів до цифрових активів і високотехнологічних секторів. Це свідчить про зміну логіки функціонування світових фінансових ринків та посилення ролі цифрових факторів у формуванні економічної динаміки.

Важливим напрямом розвитку є формування єдиного цифрового простору на регіональному рівні. Зокрема, у межах європейської інтеграції реалізуються ініціативи щодо усунення бар'єрів для функціонування цифрових ринків, гармонізації нормативно-правової бази та створення умов для вільного руху даних і цифрових послуг. Такі процеси відкривають нові можливості для країн-партнерів, у тому числі України, щодо розширення участі у міжнародних економічних відносинах.

Стрімкий розвиток інформаційних систем та комунікаційних технологій формує глобальну інфраструктуру обміну даними, яка забезпечує функціонування сучасної економіки. Розширення мережевих платформ, електронних сервісів, баз даних і систем підтримки прийняття рішень змінює підходи до організації бізнесу, державного управління та міжнародної співпраці.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю поглибленого аналізу впливу цифровізації на трансформацію міжнародних економічних відносин, а також визначенням ролі інформаційних систем і технологічного обміну у забезпеченні економічного розвитку України. В умовах глобальних змін особливого значення набуває дослідження механізмів адаптації національної економіки до цифрових викликів і використання нових можливостей.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є комплексне обґрунтування особливостей розвитку цифрової економіки як складової глобалізаційних процесів та аналіз впливу міжнародного технологічного обміну на економічний розвиток України та її конкурентоспроможність.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання** дослідження:

- узагальнити теоретичні засади функціонування міжнародного ринку технологій;
- проаналізувати структуру та особливості розвитку міжнародного технологічного обміну;
- охарактеризувати сучасні тенденції цифровізації світової економіки;
- оцінити вплив інформаційних систем на розвиток національної економіки України.

Об’єктом дослідження є процеси розвитку міжнародних економічних відносин у контексті цифровізації.

Предметом дослідження виступають економічні аспекти впливу інформаційних технологій та систем на конкурентоспроможність національної економіки.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних підходів; порівняльний та статистичний аналіз – для оцінки сучасного стану економічних процесів; систематизація та класифікація – для структурування наукових підходів; графічні та табличні методи – для наочного представлення результатів.

Інформаційну основу дослідження становлять нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані, аналітичні матеріали міжнародних організацій та результати наукових досліджень у сфері цифрової економіки.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності розвитку міжнародних економічних відносин у контексті цифровізації.

Апробація результатів дослідження. Основні результати роботи були представлені на IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Проблематика і перспективи сталого розвитку України в аспекті синергії інтеграції економіки, бізнесу та HR-інжинірингу», де опубліковано тези доповіді «Вплив цифровізації міжнародних економічних відносин на розвиток України».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Сутність інформації та роль інформаційних систем у здійсненні міжнародної підприємницької діяльності

Відповідно до положень Академічного тлумачного словника української мови, під інформацією розуміють сукупність відомостей або повідомлень про певні явища, процеси чи події, а також доведення відповідних даних до відома зацікавлених суб'єктів. Інформація відображає результати діяльності, факти та характеристики об'єктів, що функціонують у різних сферах суспільного життя.

Узагальнення якісних параметрів інформації в різних країнах світу (табл. 1.1) дозволяє зробити висновок, що вона виступає стратегічним інвестиційно-інноваційним ресурсом. Її значення особливо посилюється в умовах нестабільності та швидких змін економічного середовища, де саме інформаційне забезпечення стає основою формування стійких конкурентних переваг як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Якісне інформаційне забезпечення створює передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробничих процесів і надання послуг, а також сприяє формуванню конкурентоспроможної продукції. Впливаючи на суспільну свідомість, інформація виконує не лише відображальну, а й формотворчу функцію, трансформуючи економічну та соціальну реальність. У сучасному інформаційному суспільстві вона виступає одним із ключових чинників глобалізації, що зумовлює необхідність врахування глобальних тенденцій при формуванні національних стратегій розвитку на основі принципів сталості.

Таблиця 1.1

Якісні характеристики інформації у країнах світу

Якісні характеристики інформації	Застосування окремими країнами										
	США	Україна	Бельгія	Німеччина	Франція	Нідерланди	Великобританія	Австралія	Канада	росія	Естонія
Зрозумілість	+			+		+	+	+	+		
Дохідливість	+	+		+		+	+	+	+		
Доречність		+		+		+	+	+	+		
Релевантність	+					+	+	+			
Істотність	+						+	+	+		+
Достовірність	+	+		+	+	+	+	+	+	+	
Нейтральність	+					+	+		+		
Обачність		+	+	+	+						+
Повнота		+					+		+	+	+
Порівнянність	+	+				+	+	+	+		
Своєчасність	+					+		+	+	+	
Співвідношення вигод і витрат	+			+				+		+	

Примітка: складено автором

Інформаційний потенціал доцільно розглядати як здатність економічної системи забезпечувати ефективне вирішення поточних і стратегічних завдань шляхом використання сучасних інформаційних технологій відповідно до світового рівня їх розвитку.

Поширення концепції постіндустріального суспільства сприяло формуванню інформаційної індустрії, у межах якої інформація та інформаційні послуги перетворюються на самостійний економічний продукт. Посилення ролі знань у виробництві та швидке оновлення технологій започаткували процеси, відомі як «інформаційна революція». Внаслідок цього значна частина трудових ресурсів у світі залучена до інформаційного сектору:

у глобальному масштабі – до 30 %, у розвинених країнах – понад 50 %, а в окремих, зокрема у США, - до 60 % [13, с. 11].

Розвиток інформаційної економіки безпосередньо пов'язаний із технологічним прогресом, зокрема у сфері обчислювальної техніки, програмного забезпечення та телекомунікацій. У структурі інформаційно-комунікаційного комплексу, за класифікацією ЮНЕСКО, виділяють три основні складові: виробництво інформації, надання інформаційних послуг та створення технічних засобів її обробки. Кожен із цих секторів охоплює широкий спектр діяльності — від медіа та видавництв до програмування, обробки даних і виробництва електронного обладнання [13, с. 12-13].

Становлення світового ринку інформаційних послуг розпочалося ще у середині XX століття. З часом відбулося розширення спектра таких послуг – від традиційних новинних і банківських сервісів до складних систем електронної обробки та передачі даних. Важливим етапом стало впровадження баз даних, які з часом перетворилися на самостійний товар і ключовий елемент інформаційної інфраструктури.

Подальший розвиток інформаційних технологій, зокрема створення глобальних мереж, сприяв переходу до інтерактивного доступу до інформаційних ресурсів. Це призвело до формування спеціалізованих структур, серед яких – центри створення та обробки баз даних, інформаційні служби, а також посередники, що забезпечують доступ користувачів до необхідної інформації. Значного поширення набули також електронні комунікації та цифрові сервіси, що забезпечують виконання господарських операцій у мережевому середовищі.

Зростання обсягів електронної інформації та спрощення доступу до неї сприяли інтеграції інформаційних ресурсів у повсякденну бізнес-практику. У сучасній економіці інформація використовується як у формі структурованих даних, що відображають економічні процеси, так і у вигляді наукових знань, які визначають напрями інноваційного розвитку.

Для суб'єктів господарювання інформаційні послуги охоплюють широкий спектр потреб: від аналізу ринків і конкурентного середовища до формування стратегій розвитку та пошуку інвестиційних можливостей. Особливо важливими є комбіновані інформаційні запити, що дозволяють оцінювати ринкові позиції, прогнозувати попит і визначати перспективи розвитку бізнесу.

Активне використання електронних сервісів забезпечує низку переваг, серед яких – оперативний доступ до актуальної інформації, зниження витрат на маркетингові дослідження, підвищення ефективності управління та оптимізація комунікацій між підрозділами підприємств. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності бізнесу та покращенню взаємодії з партнерами і споживачами.

Для українських підприємств особливого значення набуває доступ до міжнародних інформаційних ресурсів, що відкриває можливості виходу на світові ринки. У цьому контексті важливим є формування власних інформаційних баз, які повинні включати правову, комерційну, статистичну та аналітичну інформацію щодо зовнішньоекономічної діяльності.

Світова практика свідчить про існування розвиненої системи баз даних, що охоплюють фінансову, біржову, статистичну та комерційну інформацію. Вони використовуються для прийняття управлінських рішень, мінімізації ризиків та забезпечення ефективної участі у міжнародних економічних відносинах.

Перехід до ринкової економіки в Україні супроводжувався дефіцитом доступної ділової інформації, що ускладнювало адаптацію підприємств до нових умов. Водночас інтеграція у світове господарство потребує підвищення рівня інформаційної культури, розвитку інфраструктури та освоєння сучасних методів роботи з інформаційними ресурсами.

У сучасних умовах інформація розглядається як економічний товар, цінність якого визначається своєчасністю, точністю та релевантністю. Вона є необхідною передумовою прийняття ефективних управлінських рішень на

всіх етапах господарської діяльності. Відповідно, системи збору, обробки та поширення інформації стають ключовими елементами ринкової інфраструктури.

Аналіз процесу прийняття управлінських рішень (табл. 1.2) підтверджує, що на кожному його етапі виникає потреба у різноплановій інформації, вимоги до якої постійно зростають. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку інформаційних систем та технологій як основи ефективного функціонування сучасної економіки.

Таблиця 1.2

Цикл прийняття ділового рішення

Найменування операції	Необхідна інформація
1. Пошук своєї ніші на ринку	Комерційна і маркетингова інформація по продуктах і послугах Ділові новини Статистична і демографічна інформація
2. Визначення перспективних споживачів	Комерційна інформація по підприємствах і організаціях Ділові новини
3. Здійснення продажу	Біржова і фінансова інформація Правова інформація
4. Надання кредиту	Дані про фінансове становище партнерів
5. Гарантії постачальникам	Дані про фінансове становище партнерів, стан реалізації, наявність коштів на розрахунковому рахунку або про їх надходження
6. Виробництво і відправка продукції	Науково-технічна і спеціальна інформація
7. Збір коштів	Дані про фінансове становище партнерів Правова інформація
8. Реінвестування у бізнес	Біржова і фінансова інформація Науково-технічна і соціальна інформація Ділові новини

Примітка: складено автором

Отже, значний і безперервно зростаючий масив електронної інформації, що охоплює різні сфери діяльності, завдяки доступним і зрозумілим навіть для нефахівців комп'ютерним технологіям активно використовується у підприємницькій практиці. Можливість підключення персональних комп'ютерів до мережі через базові засоби зв'язку забезпечила широке

впровадження інформаційних ресурсів у бізнес-процеси, перетворивши їх на невід’ємний елемент сучасної господарської діяльності.

1.2. Ключові параметри розвитку ринку електронної інформації, проблемні аспекти його функціонування та значення цифрових технологій у світовій економіці

Інформаційні системи, так само як інформація та технології її обробки, виникли разом із розвитком суспільства, оскільки будь-яка форма організації діяльності передбачає потребу в управлінні. Ефективне управління, своєю чергою, неможливе без впорядкованих і завчасно підготовлених інформаційних ресурсів.

Отже, основне призначення інформаційних систем полягає у формуванні та наданні релевантної інформації, необхідної для результативного управління ресурсами організації, а також у створенні відповідного інформаційно-технологічного середовища для підтримки управлінських процесів.

У науковій літературі переважає підхід, згідно з яким інформаційні технології розглядаються як складовий елемент інформаційних систем. Така позиція ілюструється, зокрема, через відповідні аналогії (рис. 1.1).

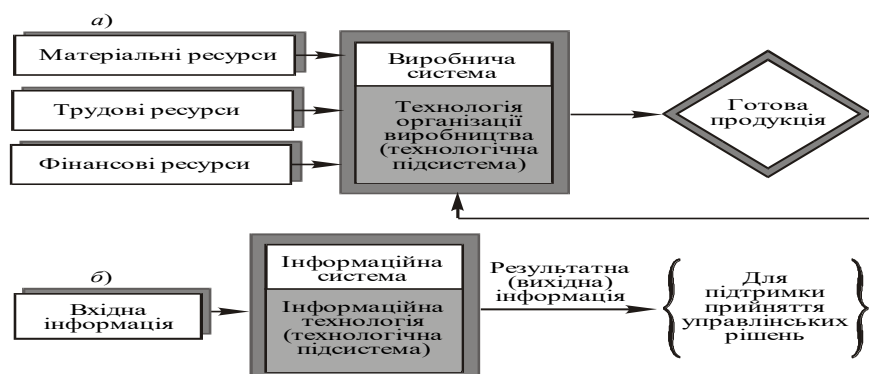

Рис. 1.1. Взаємозв'язок категорій «виробнича система» — «технологія організації виробництва» (а) та «інформаційна система» — «інформаційна технологія» (б)

Примітка: складено автором

Альтернативний підхід до розуміння співвідношення цих понять ґрунтується на моделюванні систем управління економічними об'єктами (рис. 1.2).

Інформаційна технологія розглядається як сукупність методів і процесів трансформації інформації. У межах однієї інформаційної системи може застосовуватися кілька різних технологій, при цьому сама система виступає середовищем їх функціонування. Водночас поняття інформаційної технології є ширшим, оскільки вона здатна існувати автономно, поза межами конкретної інформаційної системи. Наприклад, технології обробки текстової інформації можуть використовуватися незалежно від будь-якої інтегрованої системи управління.

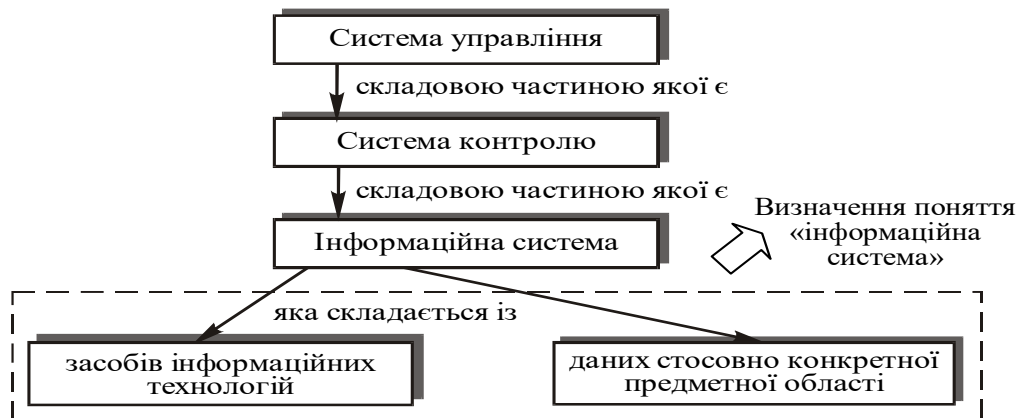

Рис. 1.2. Елементи системи управління

Примітка: складено автором

Примітка: предметні області класифікуються на функціональні (планування, облік тощо), об'єктні (наприклад, фондові ринки чи міжнародний бізнес) та організаційні (підприємства, банки та інші установи).

У структурі системи управління доцільно виокремлювати три рівні: стратегічний, тактичний і оперативний. Кожен із них пов'язаний із вирішенням специфічних завдань, що зумовлює формування відповідних інформаційних запитів до інформаційної системи. Обробка таких запитів здійснюється за допомогою інформаційних технологій, які забезпечують

перетворення наявних даних у корисну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Ефективне функціонування інформаційної системи передбачає розуміння як кола завдань, які вона вирішує, так і організаційних процесів, у межах яких вона використовується. Її діяльність охоплює виявлення інформаційних потреб, відбір джерел, збір і введення даних, їх обробку, оцінку релевантності, а також подальше використання для аналізу, прогнозування та обґрунтування управлінських рішень. Важливим елементом є також забезпечення зворотного зв'язку та коригування інформаційних потоків. Усі зазначені процеси реалізуються через відповідні інформаційні технології, що функціонують у межах організаційної системи. Водночас ключове значення має регламентація роботи інформаційної системи: визначення типових завдань, періодичності обробки даних, уніфікація документів і стандартизація процедур. Інформаційні запити можна поділити на рутинні та нерутинні. Перші характеризуються чітко визначеними вхідними та вихідними параметрами і піддаються формалізації та автоматизації. Другі мають нестандартний характер і потребують більш гнучких підходів до обробки. Автоматизація типових операцій значно спрощує роботу з більш складними запитами.

В основі функціонування інформаційної системи лежить процес створення та обробки інформації, що дозволяє розглядати її як об'єкт управління. Відповідно, у такій системі формуються спеціалізовані механізми управління, які забезпечують її ефективне функціонування (табл. 1.3).

У сучасній науковій та практичній площині часто ототожнюють інформаційні системи з комп'ютерними технологіями, однак таке трактування є спрощеним. Насправді інформаційні системи можуть функціонувати як із використанням технічних засобів, так і без них, а вибір способу їх реалізації визначається передусім економічною доцільністю.

Таблиця 1.3

Інформаційна система як об'єкт управління

Об'єкт управління	Оперативний рівень управління	Тактичний рівень управління	Стратегічний рівень управління
Інформаційна система організації	Персонал інформаційної системи, менеджери підрозділів і функціональних служб		Корпоративна рада директорів і головні менеджери інформаційної системи
Інформаційні технології, що застосовуються	Персонал інформаційної системи		Головні менеджери інформаційної системи

Примітка: складено автором

Збільшення обсягів інформаційних потоків і ускладнення процесів їх обробки зумовлюють потребу в автоматизації, що передбачає застосування технічних засобів для підвищення швидкості та ефективності обробки даних.

У традиційних (неавтоматизованих) системах усі операції виконуються людиною, тоді як автоматизація дозволяє частково формалізувати процеси прийняття рішень через впровадження алгоритмів і відповідних правил. Це сприяє трансформації інформаційної системи в інформаційну систему управління, де окремі функції прийняття рішень реалізуються технічними засобами.

Автоматизована інформаційна система управління являє собою інтегровану сукупність інформаційних ресурсів, технічного обладнання, програмного забезпечення, персоналу та регламентованих процедур, що забезпечують збір, обробку, зберігання і передачу інформації відповідно до потреб організації. Такі системи орієнтовані на підтримку управлінських рішень і створення інформаційних продуктів із використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Водночас ефективність їх функціонування значною мірою залежить від доступності та зрозумілості технологічних рішень для користувачів, зокрема фахівців, які не мають спеціальної ІТ-підготовки. Це забезпечує можливість

контролю та управління професійними процесами на основі інформаційних ресурсів.

Розв'язання економічних задач із використанням комп'ютерних технологій передбачає формування відповідного інформаційного забезпечення, що включає необхідні дані, а також математичного забезпечення у вигляді моделей, на основі яких створюються програмні алгоритми. При цьому вхідна інформація може надходити як безпосередньо, так і через систему інформаційного забезпечення, яка постійно оновлюється новими даними (рис. 1.3).

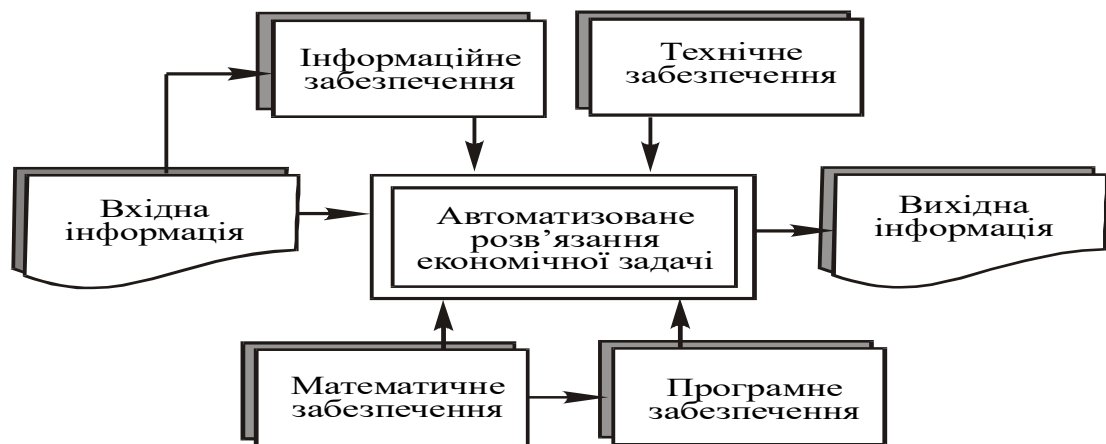

Рис. 1.3. Модель автоматизованого вирішення економічної задачі

Примітка: складено автором

Математичне забезпечення та алгоритмічні рішення можуть бути подані як у формі, що потребує подальшого програмування, так і у вигляді, придатному для безпосереднього застосування під час розрахунків. Результати обробки інформації, своєю чергою, можуть відображатися у різних форматах залежно від цілей використання.

Ключовою характеристикою інформаційних систем є їх здатність забезпечувати інформаційні потреби користувачів, що можуть належати до різних організаційних структур. Разом із тим процес їх створення та впровадження супроводжується низкою ускладнень, зумовлених специфікою функціонування.

Зокрема, середовище, у якому діють такі системи, відзначається високою складністю, невизначеністю та обмеженими можливостями формалізації. Інформаційні системи мають розгалужену структуру взаємодії із зовнішнім середовищем, що передбачає значну кількість вхідних і вихідних інформаційних потоків. Крім того, взаємозв'язки між ними характеризуються складною логікою як у структурному, так і в алгоритмічному аспектах.

Важливою особливістю є також наявність великих за обсягом і складних баз даних, які в перспективі доповнюються елементами баз знань. При цьому організації, що використовують такі системи, висувають високі вимоги до їх надійності та безперервності функціонування, одночасно очікуючи швидкого впровадження та оперативного оновлення відповідно до змін зовнішнього середовища.

Автоматизовані інформаційні системи (АІС) різноманітні і можуть бути класифіковані за цілим рядом ознак (рис. 1.4).

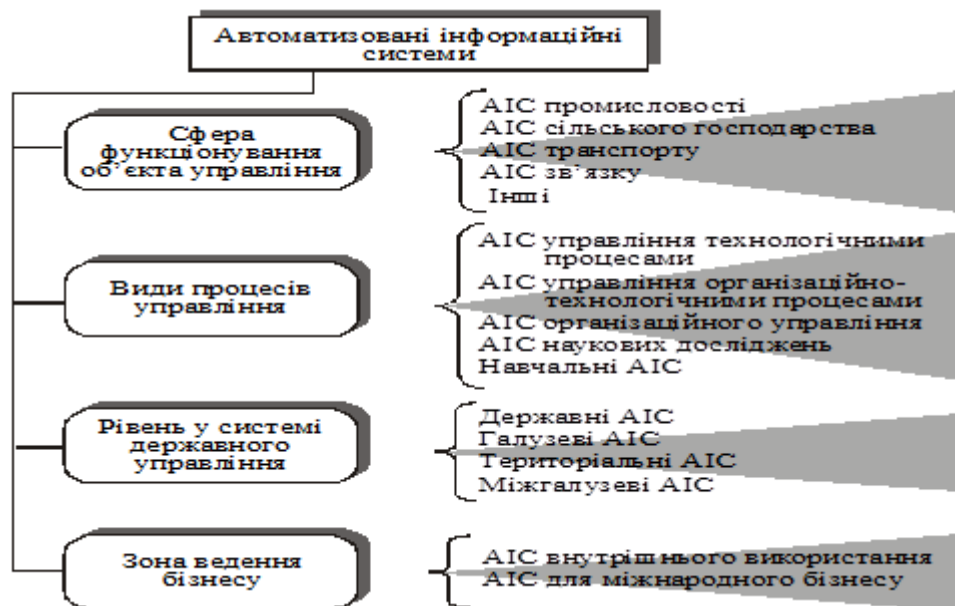

Рис. 1.4. Типологія автоматизованих інформаційних систем

Примітка: складено автором

Класифікація інформаційних систем за сферою застосування є достатньо очевидною, тому доцільно зосередитися на інших критеріях. Зокрема, за

характером управлінських процесів автоматизовані інформаційні системи (АІС) поділяються на кілька основних груп.

АІС управління технологічними процесами представляють собою людино-машинні комплекси, що забезпечують контроль і регулювання роботи технічних об'єктів, таких як виробниче обладнання чи автоматизовані лінії. У свою чергу, АІС організаційно-технологічного типу поєднують функції управління як технологічними процесами, так і діяльністю підприємств, формуючи багаторівневу систему.

АІС організаційного управління охоплюють виробничо-економічні та соціальні процеси на різних рівнях економіки. До них належать системи, що функціонують у банківській, фінансовій, страховій, податковій, митній та статистичній сферах, а також на рівні підприємств і організацій.

Окрему групу становлять АІС наукових досліджень, які орієнтовані на забезпечення складних розрахунків і моделювання. Їх основу складають економіко-математичні методи та сучасні обчислювальні засоби. Такі системи можуть інтегруватися з автоматизованими системами проєктування (САПР).

Навчальні інформаційні системи активно використовуються у сфері освіти для підготовки фахівців і підвищення кваліфікації персоналу.

За рівнем управління виділяють державні, галузеві, територіальні та міжгалузеві АІС. Галузеві системи функціонують у конкретних секторах економіки та забезпечують інформаційне обслуговування відповідних органів управління. Територіальні – орієнтовані на управління регіонами та підтримку діяльності місцевих органів влади. Міжгалузеві АІС мають більш високий рівень інтеграції та забезпечують розробку макроекономічних прогнозів, формування бюджету, контроль і регулювання ресурсів у масштабах національної економіки.

Поділ АІС на внутрішні та орієнтовані на міжнародний бізнес є відносним, оскільки сучасні підприємства активно здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. У зв'язку з цим у складі більшості систем наявні підсистеми, спрямовані на забезпечення міжнародних операцій.

До інформаційних систем, що використовуються у міжнародному бізнесі, належать системи митного оформлення, міжбанківських розрахунків, управління діяльністю транснаціональних корпорацій, а також аналітичні платформи для дослідження фінансових і товарних ринків та центри обробки баз даних.

Поряд із цим існують універсальні інформаційні системи, які застосовуються як у внутрішній діяльності підприємств, так і у міжнародних операціях. До них відносяться системи управління проєктами, інструменти бізнес-планування, оцінки інвестицій та підтримки прийняття рішень.

Останніми роками, у зв'язку з активним розвитком мережі Internet, сформувався новий клас інформаційних систем — веб-орієнтовані системи масового обслуговування. Вони мають глобальний характер і широко використовуються у сфері міжнародного бізнесу. Передусім це системи електронної комерції, які охоплюють різні моделі взаємодії: між підприємствами, між бізнесом і споживачами, а також між бізнесом і державними структурами. Залежно від форм взаємодії учасників виділяють різні бізнес-моделі, серед яких електронні магазини, аукціони, тендерні платформи та торгові майданчики.

1.3. Еволюція інформаційних систем у контексті міжнародного трансферу технологій та цифрової трансформації

Міжнародний технологічний обмін (трансфер технологій) доцільно трактувати як систему економічних відносин між країнами щодо передачі науково-технічних досягнень [3]. Його розвиток безпосередньо пов'язаний із прискоренням науково-технічного прогресу та зростанням ролі інновацій у світовій економіці.

Розширення масштабів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт потребує значних фінансових ресурсів, сучасного обладнання та висококваліфікованого персоналу, що стимулює міжнародну кооперацію у

сфері науки і технологій. Активізація обміну технологіями значною мірою зумовлена нерівномірністю технологічного розвитку країн: провідні позиції зосереджені в обмеженій групі розвинутих держав, які інвестують значні кошти у НДДКР. Наприклад, витрати США перевищують сукупні аналогічні витрати провідних європейських країн і Японії.

Практика окремих держав свідчить про ефективність використання міжнародного технологічного обміну. Зокрема, Японія активно імпортувала технології, поєднуючи їх із власними дослідженнями, що забезпечило швидке оновлення виробництва. Аналогічно, Німеччина модернізувала ключові галузі за рахунок іноземних ліцензій. Для країн, що розвиваються, залучення технологій є важливим інструментом подолання відставання, формування власної промислової бази та зниження імпортозалежності [26].

Поглиблення міжнародного поділу праці сприяє вузькій спеціалізації компаній у науково-технічній сфері. Використання зовнішніх знань дозволяє державам із обмеженими ресурсами досягати економічного зростання без значних витрат на власні дослідження [12].

Передача технологій на світовому ринку здійснюється як у некомерційній, так і в комерційній формах. До некомерційних належать наукові публікації, бази даних, виставки, обмін фахівцями, освітні програми та діяльність міжнародних організацій. Комерційний трансфер охоплює матеріальні технології (обладнання, виробничі комплекси), нематеріальні активи (патенти, ліцензії, ноу-хау, торгові марки) та спеціалізовані послуги (інжиніринг, консалтинг, підготовка персоналу).

У сучасних умовах міжнародний технологічний обмін характеризується рядом тенденцій. По-перше, зростає роль наукоємних технологій, що сприяє «інтелектуалізації» експорту та підвищенню конкурентоспроможності країн. Рівень технологічного розвитку безпосередньо впливає на позиції держав на світових ринках. Для оцінки технологічної складової використовується показник технологічної ємності торгівлі (ТЄТ), який відображає частку витрат на НДДКР у структурі виробництва і торгівлі [16].

По-друге, спостерігається висока концентрація інноваційної діяльності у великих транснаціональних корпораціях, які володіють необхідними ресурсами для фінансування досліджень. Такі компанії активно залучають свої закордонні підрозділи до наукових розробок і формують глобальні інноваційні мережі.

По-третє, змінюється технологічна політика ТНК: акцент переноситься на вдосконалення продукції, створення нових товарів і розвиток технологій. Поширеними є механізми ліцензування, патентного захисту, формування стратегічних альянсів і внутрішньокорпоративного обміну технологіями. Останній відіграє ключову роль, забезпечуючи понад 60% ліцензійних операцій у розвинутих країнах [37].

Взаємодія ТНК із країнами, що розвиваються, часто супроводжується формуванням залежності через передачу технологій нижчого рівня або розміщення виробництва з невисокою доданою вартістю. Частка таких країн у світовому технологічному обміні залишається обмеженою, що пояснюється недостатньою ємністю їх ринків.

Водночас важливу роль відіграють малі інноваційні (венчурні) підприємства, які завдяки вузькій спеціалізації здатні ефективно працювати у високотехнологічних нішах. Для них найбільш доступною формою комерціалізації розробок є продаж ліцензій.

Окремим напрямом є міжнародна технічна допомога, яка передбачає передачу знань, технологій і підготовку кадрів країнам із нижчим рівнем розвитку. Вона реалізується через програми міжнародних організацій або двостороннє співробітництво та сприяє підвищенню технологічного рівня економік.

Основними суб'єктами попиту на технології виступають дочірні структури ТНК та незалежні компанії [39]. Передача технологій усередині корпорацій дозволяє зменшити витрати, зберегти комерційну таємницю та підвищити ефективність діяльності. Натомість продаж технологій незалежним

фірмам пов'язаний із ризиком втрати конкурентних переваг, що змушує компанії застосовувати додаткові механізми контролю та компенсації [31].

У сучасних умовах цифровізація економічних відносин істотно змінює характер функціонування фінансових і управлінських інститутів, створюючи передумови для підвищення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності економіки. Цифрова економіка формує нову систему відносин, у межах якої забезпечується створення високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю та формуються нові можливості зайнятості.

Цифрову економіку можна представити у вигляді трьох взаємозв'язаних рівнів (рис. 1.5), які при ефективній взаємодії позитивно впливають на життя громадян і суспільства в цілому.

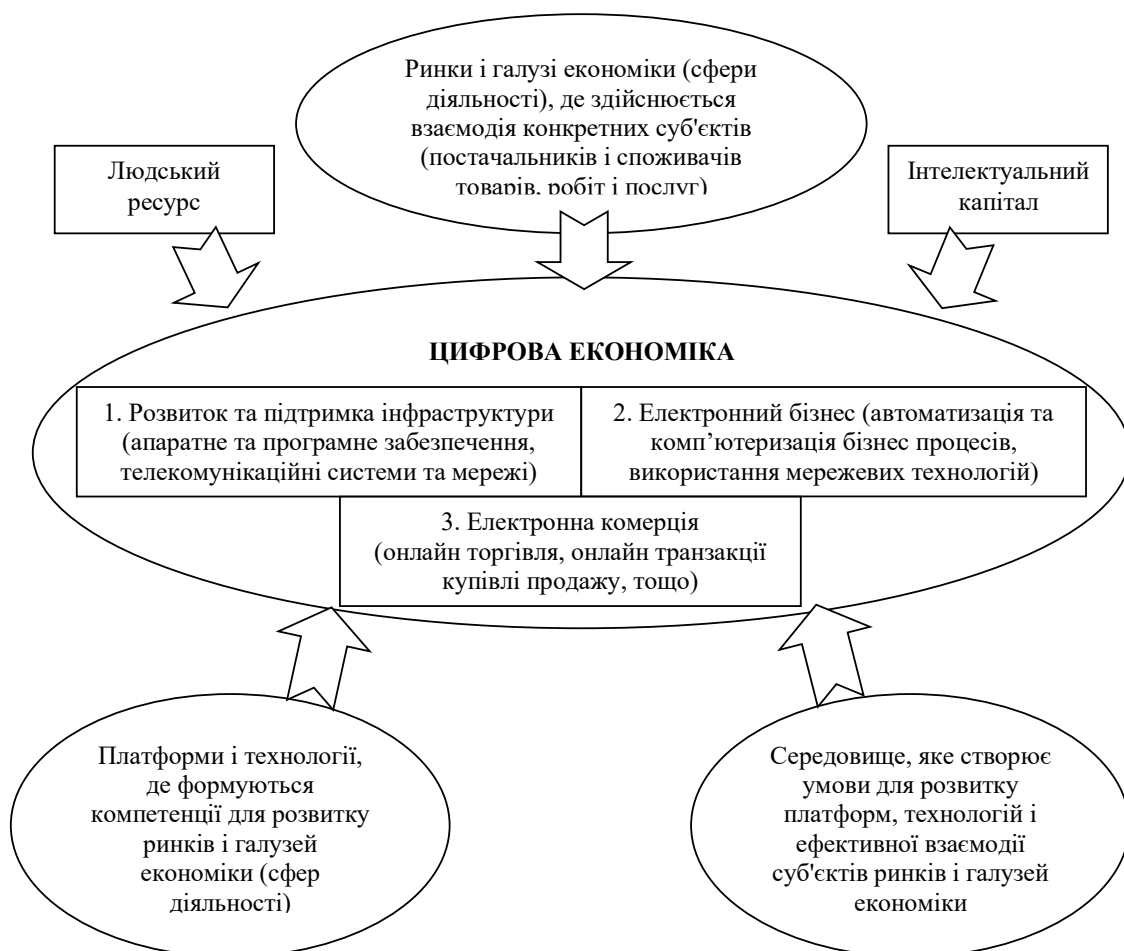

Рис. 1.5. Архітектура цифрової економіки як чинника глобалізаційних процесів

Примітка: розроблено автором

У структурі цифрової економіки доцільно виокремлювати три базові складові. По-перше, це інфраструктурний компонент, який охоплює апаратне й програмне забезпечення, телекомунікаційні мережі та системи передачі даних. По-друге, електронний бізнес, що передбачає цифровізацію та автоматизацію бізнес-процесів із використанням мережевих рішень. По-третє, електронна комерція, яка включає здійснення торговельних операцій і фінансових транзакцій у онлайн-середовищі.

Водночас ефективність функціонування цифрової економіки значною мірою визначається якістю людського капіталу та рівнем розвитку інтелектуальних ресурсів, які виступають ключовими драйверами інноваційних процесів.

До провідних цифрових технологій сучасності належать обробка великих масивів даних, штучний інтелект, технології розподілених реєстрів, квантові розробки, інноваційні виробничі рішення, промисловий інтернет, робототехніка, бездротові комунікації, а також технології віртуальної та доповненої реальності.

Використання передових зарубіжних технологій залишається важливим інструментом модернізації економіки, що дозволяє подолати технологічне відставання, сформувати конкурентоспроможну промислову базу та знизити залежність від імпортованих товарів.

Висновки до розділу 1

Узагальнено теоретичні засади функціонування світового ринку електронної інформації та визначено роль інформаційних систем і технологій у міжнародних економічних відносинах.

Встановлено, що інформація в сучасній економіці трансформується у стратегічний ресурс, який визначає ефективність управління, рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та здатність країн

інтегруватися у глобальні економічні процеси. В умовах цифровізації вона не лише відображає економічні явища, а й активно впливає на формування нових моделей господарювання.

З'ясовано, що інформаційні системи виступають ключовим інструментом забезпечення управлінських процесів, оскільки дозволяють здійснювати збір, обробку, аналіз і передачу даних для прийняття обґрунтованих рішень. Їх розвиток тісно пов'язаний із впровадженням інформаційних технологій, автоматизацією процесів та ускладненням інформаційних потоків у сучасній економіці.

Обґрунтовано, що міжнародний ринок інформаційних технологій і систем формується під впливом науково-технічного прогресу, нерівномірності технологічного розвитку країн і поглиблення міжнародного поділу праці. Міжнародний технологічний обмін виступає важливим механізмом поширення інновацій, що дозволяє країнам скорочувати технологічний розрив і прискорювати економічний розвиток.

Визначено, що сучасний етап розвитку світової економіки характеризується зростанням ролі цифрової економіки, яка охоплює інфраструктурні, бізнесові та комерційні компоненти. Її ефективність залежить від рівня розвитку людського капіталу, інноваційного потенціалу та здатності до впровадження передових технологій.

Доведено, що ключовими тенденціями розвитку є інтелектуалізація економічних процесів, поширення електронної комерції, зростання обсягів обробки даних і формування глобальних цифрових платформ. У цих умовах інформаційні системи стають невід'ємною складовою ринкової інфраструктури.

Цифровізація та розвиток інформаційних систем формують нові умови функціонування міжнародних економічних відносин, створюючи як додаткові можливості для економічного зростання, так і нові виклики, пов'язані з технологічною залежністю, нерівномірністю розвитку та необхідністю адаптації національних економік до глобальних змін.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ

2.1. Оцінка динаміки та структури зовнішньоторговельних операцій товарами і послугами в Україні

У практичному аспекті конкуренція на світових ринках товарів і послуг проявляється у двох взаємопов'язаних вимірах.

По-перше, товарно-економічний вимір, який відображає кількісні характеристики зовнішньоторговельної діяльності, зокрема обсяги, темпи змін, а також товарну й географічну структуру експорту та імпорту. Водночас ці показники значною мірою визначаються якісними параметрами продукції, рівнем технологічності виробництва та конкурентоспроможністю товарів на міжнародних ринках.

По-друге, технологічний вимір, що пов'язаний із організаційно-технічними аспектами здійснення зовнішньоекономічних операцій. Йдеться про логістичне забезпечення постачання товарів і послуг, а також процедури документального супроводу експортно-імпоротної діяльності, тобто про інструментарій і технології реалізації зовнішньоторговельних процесів [2].

З огляду на це, товарно-економічний вимір зовнішньої торгівлі України доцільно проаналізувати на основі відповідних статистичних показників, наведених у табл. 2.1 та табл. 2.2.

Дані таблиці 2.1 дають можливість сформулювати низку узагальнюючих висновків щодо сучасного стану та тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України. У 2024 році спостерігається відновлення позитивної динаміки: експорт товарів зріс приблизно на 15,3% порівняно з 2023 роком і досяг близько 41,7 млрд дол. США, тоді як імпорт збільшився на 11,3% — до 70,7 млрд дол. США.

Таблиця 2.1

Основні показники зовнішньої торгівлі України, 2023-2024 рр.

Показники	Експорт 2023 млн дол. США	%	Експорт 2024 млн дол. США	%	Імпорт 2023 млн дол. США	%	Імпорт 2024 млн дол. США	%
Всього (Україна)	36,2	100	41,7 (115,3%)	100	63,6	100	70,7 (111,3%)	100
ЄС	21,0	58,0	24,5	58,7	32,5	51,0	37,0	52,3
Європа (інші)	2,5	6,9	2,8	6,7	6,0	9,4	6,5	9,2
Азія	8,5	23,5	9,2	22,0	15,5	24,4	18,0	25,5
Америка	1,2	3,3	1,3	3,1	5,5	8,6	6,0	8,5
у т.ч. США	0,8	2,2	0,9	2,1	4,2	6,6	4,8	6,8
Африка	2,8	7,7	3,5	8,4	0,8	1,3	0,9	1,3
Австралія і Океанія	0,2	0,6	0,4	1,1	0,3	0,5	0,3	0,4

Примітка: складено автором за даними [10]

Попри зростання експорту, імпорт продовжує суттєво перевищувати його обсяги, що свідчить про збереження від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі та залежності економіки від зовнішніх поставок, передусім енергоресурсів, машинобудівної продукції та споживчих товарів.

Регіональна структура експорту у 2024 році характеризується домінуванням країн Європейського Союзу, частка яких становить близько 58,7% загального обсягу. Порівняно з попереднім роком експорт до ЄС зріс як у абсолютному, так і у відносному вимірі, що підтверджує посилення євроінтеграційного вектору розвитку зовнішньої торгівлі України. Друге місце посідають країни Азії з часткою близько 22,0%, які залишаються важливими ринками збуту для української сировинної та аграрної продукції. Водночас спостерігається поступове зростання експорту до країн Африки, частка яких досягла 8,4%, а також незначне розширення поставок до країн Америки та Океанії, що свідчить про диверсифікацію географічної структури експорту.

Імпорт товарів у 2024 році також має чітко виражену регіональну концентрацію. Найбільша частка припадає на країни Європейського Союзу —

понад 52%, що відображає високий рівень інтеграції України до європейського економічного простору. Значною є роль країн Азії, частка яких становить близько 25,5%, що пояснюється імпортом широкого спектра промислових товарів, техніки та електроніки. Частка імпорту з країн Америки зросла до 8,5%, що пов'язано з поставками енергетичних ресурсів і високотехнологічної продукції. Водночас імпорт із країн Африки та Океанії залишається незначним і не має суттєвого впливу на загальну структуру.

Загалом проведений аналіз свідчить про закріплення тенденції до географічної переорієнтації зовнішньої торгівлі України на ринки розвинених країн, передусім Європейського Союзу, при збереженні важливого значення азійського напрямку. Поступове зростання ролі нових ринків, зокрема африканського, вказує на прагнення до розширення експортної географії в умовах глобальних економічних трансформацій. Водночас ключовими викликами залишаються значний торговельний дефіцит і необхідність підвищення конкурентоспроможності національного експорту за рахунок збільшення частки продукції з високою доданою вартістю (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Товарна структура експорту та імпорту України

Показники	Експорт 2023 млрд дол.	%	Експорт 2024 млрд дол.	%	Імпорт 2023 млрд дол.	%	Імпорт 2024 млрд дол.	%
Всього	36,2	100	41,7	100	63,6	100	70,7	100
Продовольчі товари та сировина	21,0	58,0	24,0	57,6	5,8	9,1	6,5	9,2
Мінеральні продукти	3,0	8,3	3,2	7,7	18,0	28,3	16,0	22,6
Продукція хімічної промисловості	2,0	5,5	2,2	5,3	12,5	19,6	14,0	19,8
Деревина та вироби	1,6	4,4	1,7	4,1	1,6	2,5	1,8	2,5
Промислові вироби	0,6	1,7	0,7	1,7	2,8	4,4	3,2	4,5
Метали та вироби з них	7,5	20,7	7,0	16,8	3,2	5,0	3,5	5,0
Машини, обладнання, транспорт	3,0	8,3	3,5	8,4	16,0	25,2	20,5	29,0
Різне	0,5	1,4	0,6	1,4	3,7	5,8	5,2	7,4

Примітка: складено автором за даними [23]

Дані таблиці 2.2 відображають суттєві структурні особливості та трансформації зовнішньої торгівлі України у 2023-2024 роках. У 2024 році відбулося загальне зростання обсягів експорту та імпорту, що супроводжувалося збереженням дисбалансу між ними. Експорт зріс до приблизно 41,7 млрд дол. США, тоді як імпорт досяг 70,7 млрд дол., що свідчить про подальше поглиблення від'ємного торговельного сальдо та високу залежність економіки від імпортних поставок.

У товарній структурі експорту домінуюче місце займають продовольчі товари та сировина для їх виробництва, частка яких у 2024 році становить близько 57,6%. Це підтверджує збереження аграрної спеціалізації України на світових ринках. Зростання експорту цієї групи пов'язане як із високим попитом на продовольство, так і з відновленням логістичних можливостей. Водночас частка металів та виробів з них скоротилася до 16,8%, що є наслідком втрат виробничих потужностей, зниження промислового виробництва та ускладнення експорту металургійної продукції.

Певне зростання демонструє експорт машин, устаткування та транспортних засобів, частка яких у 2024 році становить 8,4%, однак ці показники залишаються відносно низькими, що свідчить про недостатній рівень технологічної складової експорту. Частка продукції хімічної промисловості, деревини та інших товарних груп залишається стабільною, проте не має вирішального впливу на загальну структуру експорту.

Імпорт товарів характеризується значно вищим рівнем диверсифікації. Найбільшу частку у 2024 році займають машини, обладнання та транспортні засоби – близько 29,0%, що відображає потреби економіки у відновленні інфраструктури, модернізації виробництва та забезпеченні оборонного сектору. Значною також є частка мінеральних продуктів (22,6%), попри певне скорочення порівняно з 2023 роком, що пов'язано з адаптацією енергетичного імпорту та диверсифікацією джерел постачання.

Продукція хімічної промисловості займає близько 19,8% імпорту, що свідчить про високу залежність від імпортних добрив, фармацевтичної

продукції та інших хімічних товарів. Частка продовольчих товарів в імпорті залишається відносно невеликою (близько 9%), що є позитивним фактором з точки зору продовольчої безпеки.

Загалом аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі України свідчить про збереження сировинної орієнтації експорту та технологічної залежності імпорту. Основними тенденціями є домінування аграрного сектору в експорті, скорочення ролі металургії та зростання імпорту високотехнологічної продукції. Це зумовлює необхідність структурної модернізації економіки, спрямованої на збільшення частки продукції з високою доданою вартістю та зменшення імпортозалежності.

Вагомий вплив на формування сучасної товарної структури зовнішньої торгівлі України має повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, яка спричинила суттєві структурні деформації економіки. Зокрема, скорочення частки металургійної продукції в експорті обумовлене руйнуванням або втратою контролю над значною частиною промислових потужностей, порушенням виробничих ланцюгів та логістичних маршрутів. Водночас зростання ролі аграрного сектору пояснюється його відносною стійкістю до воєнних ризиків і швидшою адаптацією до нових умов функціонування, включаючи переорієнтацію на альтернативні канали експорту. Збільшення імпорту машин, обладнання та енергетичних ресурсів пов'язане з потребами відновлення інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки та підтримки обороноздатності держави. Таким чином, війна виступає ключовим фактором трансформації зовнішньоторговельної структури України, посилюючи її сировинну орієнтацію експорту та технологічну залежність імпорту.

Дані таблиці 2.3 свідчать про погіршення позицій України у міжнародних рейтингах залученості до світової торгівлі у 2024 році. Зокрема, загальний рейтинг країни знизився з 84 місця серед 134 країн у 2023 році до 95 місця серед 136 країн у 2024 році, що відображає ускладнення умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 2.3

Україна: індекс залученості у світову торгівлю

Показники	2023	2024
Індекс (місце у рейтингу)	84 із 134 країн	95 із 136 країн
Субіндекс А. Доступ до ринку		
Компонент 1. Доступ до внутрішнього ринку	22	24
Компонент 2. Доступ до зовнішніх ринків	97	110
Субіндекс В. Управління кордоном	92	95
Компонент 3. Ефективність та прозорість управління кордоном	92	95
Субіндекс С. Інфраструктура		
Компонент 4. Транспортна інфраструктура	64	72
Компонент 5. Транспортні послуги	62	69
Компонент 6. ІКТ	72	73
Субіндекс D. Операційне середовище	106	125
Компонент 7. Операційне середовище	106	125

Примітка: складено автором за даними [43]

Попри збільшення кількості країн у вибірці, негативна динаміка свідчить про наявність системних проблем у сфері торговельної інтеграції.

Найбільш суттєве погіршення спостерігається за субіндексом «Операційне середовище», де Україна опустилася з 106 до 125 місця. Це свідчить про ускладнення ведення бізнесу, зростання ризиків, а також негативний вплив інституційних та макроекономічних факторів на зовнішньоекономічну діяльність. Подібна тенденція простежується і в показниках доступу до зовнішніх ринків, де позиція України погіршилася з 97 до 110 місця, що може бути пов’язано зі зміною умов торгівлі, логістичними обмеженнями та підвищенням бар’єрів на окремих ринках.

Погіршення позицій також характерне для сфери інфраструктури. Зокрема, зниження рейтингів за компонентами транспортної інфраструктури та транспортних послуг свідчить про наявність логістичних проблем, зростання вартості перевезень та обмеження пропускної здатності транспортних коридорів. Водночас показники доступності та використання інформаційно-комунікаційних технологій залишаються відносно стабільними,

що вказує на певну стійкість цифрової інфраструктури навіть в умовах кризових явищ.

Окремо слід відзначити незначне погіршення показників управління кордоном, що відображає зростання навантаження на митну систему, ускладнення процедур та збільшення часу проходження товарів через кордон. Водночас позиції за показником доступу до внутрішнього ринку залишаються відносно високими, що свідчить про збереження певного рівня відкритості національної економіки.

Суттєвий вплив на зазначені тенденції має повномасштабна війна, спричинена агресією російської федерації проти України. Воєнні дії призвели до руйнування транспортної інфраструктури, зміни логістичних маршрутів, зростання витрат на перевезення та підвищення рівня ризиків для бізнесу. Крім того, війна негативно вплинула на інвестиційний клімат та загальні умови ведення господарської діяльності, що безпосередньо відобразилося на позиціях України у міжнародних рейтингах.

Загалом результати аналізу свідчать про те, що попри збереження окремих конкурентних переваг, Україна стикається з серйозними викликами у сфері інтеграції до світової торговельної системи. Подальше покращення позицій у міжнародних рейтингах потребує відновлення інфраструктури, спрощення регуляторного середовища, розвитку логістичних коридорів та поглиблення міжнародної економічної співпраці.

Побіжний аналіз наведених показників свідчить про те, що найбільш проблематичним сферами є операційне середовище, доступ до зовнішніх ринків та управління кордоном. І якщо з показником складності доступу до зовнішніх ринків можна посперечатись, то низька якість операційного середовища (тобто ділового клімату) та управління кордонами (митниця) є системними проблемами України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Україна: індекс ефективності логістики (The Logistics Performance Index)

Показники	2023	2024
Митниця (Customs)	69	116
Інфраструктура (Infrastructure)	71	84
Міжнародні перевезення (International shipments)	67	95
Якість та спроможність логістики (Logistics competence)	72	95
Відслідковування вантажів (Tracking & tracing)	45	61
Своєчасність доставки (Timeliness)	52	54
Індекс в цілому	61	80

Примітка: складено автором за даними [7]

Дані таблиці 2.4 свідчать про суттєве погіршення позицій України за індексом ефективності логістики у 2024 році. Загальний рейтинг країни знизився з 61 до 80 місця, що вказує на ускладнення функціонування логістичної системи та зниження її ефективності в умовах сучасних викликів. Така динаміка є наслідком як внутрішніх структурних проблем, так і зовнішніх факторів, що впливають на транспортно-логістичну інфраструктуру.

Найбільш критичне погіршення спостерігається у сфері митного адміністрування, де позиція України знизилася з 69 до 116 місця. Це свідчить про ускладнення процедур митного контролю, збільшення часу оформлення вантажів та зростання адміністративного навантаження на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Значне погіршення також зафіксовано за показником міжнародних перевезень (з 67 до 95 місця), що відображає обмеження доступності транспортних маршрутів та зростання вартості логістичних послуг.

Показники якості та спроможності логістичної системи, а також розвитку інфраструктури також демонструють негативну динаміку. Зниження позицій за цими компонентами вказує на наявність проблем із технічним станом транспортної мережі, недостатнім рівнем розвитку логістичних сервісів та обмеженими можливостями для ефективного управління потоками товарів. Водночас показники відслідковування вантажів і своєчасності

доставки залишаються відносно стабільними, що свідчить про часткову адаптацію логістичних процесів до складних умов.

Таким чином, вирішальний вплив на зазначені тенденції має повномасштабна війна, спричинена агресією російської федерації проти України. Руйнування транспортної інфраструктури, блокування традиційних логістичних маршрутів, зокрема морських портів, а також необхідність переорієнтації потоків товарів на західні кордони суттєво ускладнили логістичні операції. Додатковими чинниками стали зростання витрат на перевезення, перевантаження прикордонної інфраструктури та підвищення рівня ризиків для перевізників. Загалом результати аналізу свідчать про істотне зниження ефективності логістичної системи України у 2024 році, що негативно впливає на конкурентоспроможність національної економіки у світовій торгівлі. Подолання цих проблем потребує відновлення та модернізації транспортної інфраструктури, спрощення митних процедур, розвитку цифрових логістичних рішень та поглиблення інтеграції з європейською транспортною системою.

2.2. Аналіз експортно-імпоротної діяльності у сфері технологій в національній економіці

В Україні до категорії високотехнологічного експорту відносять товари, що класифікуються у межах груп 84–90 згідно з Єдиним митним тарифом, який базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів. До цієї групи належать машинобудівна продукція, електротехнічне обладнання, залізничний рухомий склад, транспортні засоби, авіаційна та космічна техніка, суднобудівна продукція, а також різноманітні прилади та вимірювальні системи.

З метою оцінки сучасного стану зовнішньої торгівлі високотехнологічною продукцією в Україні проведено аналіз експортно-імпорتنих операцій у 2024 році, результати якого узагальнено у таблиці 2.5.

Відповідно до даних табл. 2.5, аналіз зовнішньоторговельних операцій України у сфері високотехнологічної продукції у 2024 році свідчить про збереження суттєвої імпоротної залежності за більшістю товарних груп. Загальний обсяг імпорту значно перевищує експорт, що формує від'ємне торговельне сальдо, характерне для країн із недостатньо розвиненою технологічною базою.

Найбільшу частку в структурі імпорту займають машини, обладнання та електротехнічна продукція. Це пояснюється потребою у відновленні інфраструктури, модернізації виробництва та забезпеченні функціонування критичних галузей економіки.

Водночас експорт цієї продукції, хоча й демонструє позитивну динаміку, залишається значно нижчим за імпорт, що свідчить про технологічний дисбаланс.

Суттєвий дефіцит також спостерігається у фармацевтичному секторі та виробництві транспортних засобів, що підтверджує високий рівень залежності України від зовнішніх постачальників у стратегічно важливих галузях.

Особливо критичною є ситуація у сфері медичних препаратів, де імпорт значно перевищує експорт.

Позитивне сальдо характерне лише для окремих сегментів, зокрема неорганічної хімії та авіаційно-космічної галузі. Це свідчить про наявність певних конкурентних переваг України у вузькоспеціалізованих технологічних нішах.

Загалом структура зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами відображає сировинно-орієнтовану модель економіки з обмеженим рівнем технологічної переробки.

Висока частка імпорту свідчить про недостатній розвиток національного виробництва складної техніки та інноваційної продукції.

Таблиця 2.5

Показники зовнішньої торгівлі України високотехнологічними товарами у 2024 році

Група товарів	Імпорт, тис. дол. США	Питома вага, %	Експорт, тис. дол. США	Питома вага, %	Сальдо, тис. дол. США
Продукти неорганічної хімії	310000	0,85	880000	2,40	+570000
Органічні хімічні сполуки	650000	1,80	80000	0,22	-570000
Фармацевтична продукція	1800000	5,00	210000	0,60	-1590000
Барвники, фарби і лаки	300000	0,83	90000	0,25	-210000
Реактори, машини, обладнання	4200000	11,50	2100000	5,80	-2100000
Електричні машини	3500000	9,60	2400000	6,60	-1100000
Засоби наземного транспорту	2200000	6,00	250000	0,70	-1950000
Літальні та космічні апарати	80000	0,22	220000	0,60	+140000
Оптичні прилади	600000	1,65	200000	0,55	-400000
Всього	13640000	37,45	6430000	17,72	-7210000

*Примітка: складено автором за даними [7]

Отже, для підвищення конкурентоспроможності країни необхідним є стимулювання розвитку власного високотехнологічного сектору, підтримка інноваційної діяльності та розширення участі у міжнародному технологічному обміні.

Станом на 2024 рік зовнішня торгівля України високотехнологічною продукцією характеризується незначною часткою таких товарів у структурі експорту та суттєвим від’ємним сальдо.

Аналіз динаміки зовнішньоторговельних операцій наукоємною продукцією у 2022–2024 рр. (рис. 2.1) демонструє стійку тенденцію до скорочення показників. Починаючи з 2022 року, спостерігається спад як експорту, так і імпорту високотехнологічних товарів, що має системний характер.

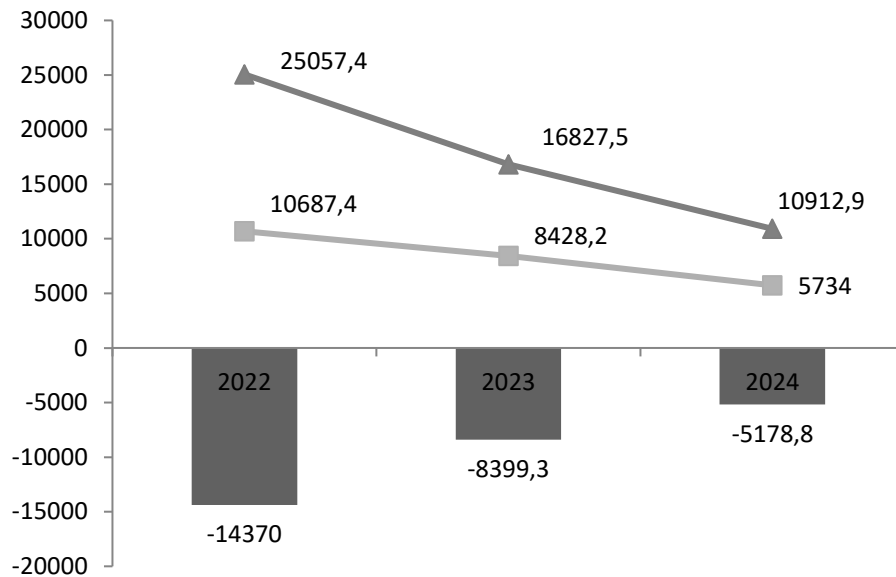

Рис. 2.1. Динаміка зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України, млн дол. США

Примітка: складено автором за даними [5]

Визначальним фактором таких змін стала повномасштабна війна, яка суттєво трансформувала економічне середовище країни. Воєнні дії призвели до руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, втрати частини промислового потенціалу та обмеження доступу до традиційних ринків збуту. Особливо відчутними стали наслідки для високотехнологічних галузей, які потребують стабільних інвестицій, розвиненої інфраструктури та довгострокового планування.

Крім того, значна частина підприємств була змушена скоротити або припинити діяльність, що негативно вплинуло на експортний потенціал країни. Водночас імпорт високотехнологічної продукції зберігає відносно високий рівень через критичну потребу в техніці, обладнанні та інноваційних рішеннях для підтримки функціонування економіки.

Динаміка зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами у 2022–2024 рр. свідчить про глибокий вплив воєнних чинників на структуру та обсяги міжнародної торгівлі України, що зумовлює необхідність переорієнтації економіки на відновлення та розвиток інноваційного сектору.

Аналіз даних, що наведені на рис. 2.1, свідчить, що протягом 2022-2024 рр. від'ємне сальдо торгівлі високотехнологічною продукцією демонструє тенденцію до скорочення. Зокрема, якщо у 2022 р. дефіцит становив -14 370 млн дол. США, то у 2024 р. він зменшився до -5 178,8 млн дол. США, що означає покращення показника на 62,5%, або на 8 638,7 млн дол. США.

Водночас таке “покращення” не можна трактувати як результат структурного зміцнення експортного потенціалу. Основною причиною є різке скорочення імпорту високотехнологічних товарів, що зумовлено наслідками повномасштабної війни: зниженням ділової активності, обмеженням інвестицій, порушенням логістики та скороченням внутрішнього попиту. Додаткову роль відіграли міжнародна фінансова підтримка, зокрема кредити міжнародних інституцій, які частково стабілізували макроекономічну ситуацію.

Отже, зменшення негативного сальдо має переважно вимушений характер і не свідчить про якісні зміни у структурі експорту. Незважаючи на наявність значного науково-технічного потенціалу та кваліфікованих кадрів, Україна продовжує залишатися залежною від імпорту високотехнологічної продукції.

З метою більш ґрунтовної оцінки позицій України на світовому ринку доцільно порівняти динаміку її високотехнологічного експорту з відповідними показниками розвинутих країн (рис. 2.2).

Аналіз даних, що наведені на рис. 2.2, свідчить, що у світовій економіці спостерігається певна стабілізація частки високотехнологічного експорту після різкого спаду у 2020 р., спричиненого глобальними кризовими явищами. У провідних економіках, таких як США, Японія та Німеччина, цей показник у останні роки утримується на відносно стабільному рівні (у межах 14-16%), що відображає високий ступінь зрілості їх технологічних секторів.

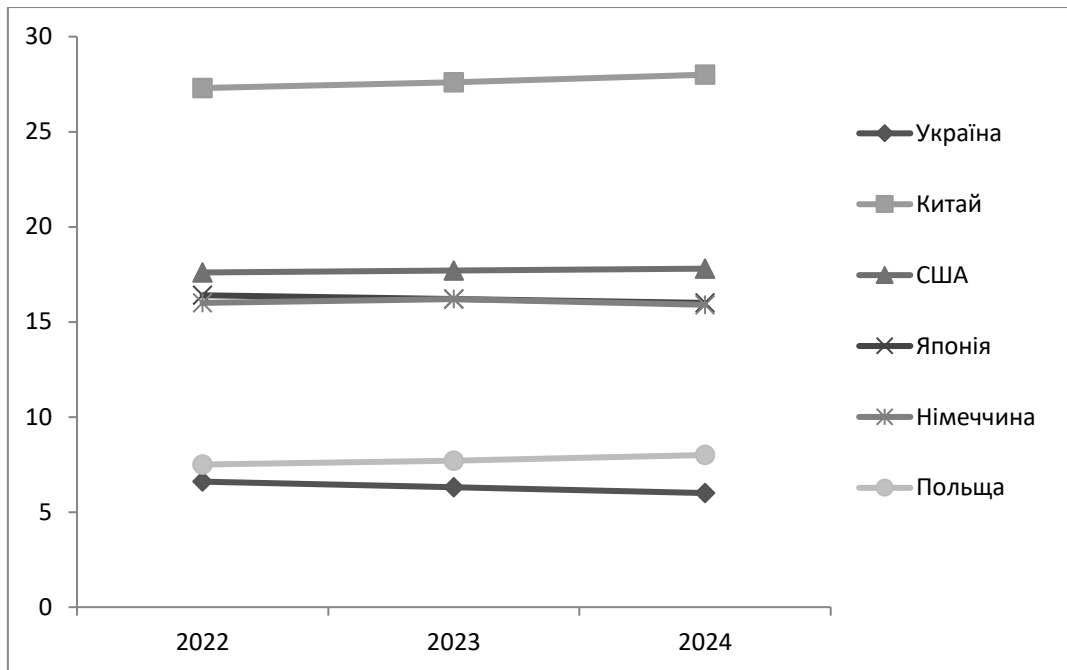

Рис. 2.2. Частка високотехнологічного експорту у промисловому експорті розвинутих країн та України, %

Примітка: складено автором за даними [7]

Водночас динаміка України суттєво відрізняється. Упродовж 2022-2024 рр. частка високотехнологічного експорту залишається на низькому рівні — близько 4–6% від промислового експорту. Така ситуація значною мірою зумовлена наслідками повномасштабної війни, яка негативно вплинула на виробничий потенціал, інноваційну активність і зовнішньоекономічні зв'язки.

На противагу цьому, Китай демонструє активне нарощування високотехнологічного експорту, збільшивши його частку до понад 25-27%. Це свідчить про ефективну державну політику у сфері інновацій, масштабні інвестиції в НДДКР та розвиток технологічних кластерів.

Порівняння з країнами Центрально-Східної Європи, зокрема Польщею, показує, що навіть за нижчого стартового рівня технологічного розвитку можливе поступове й стабільне зростання частки високотехнологічної продукції в експорті. В Україні ж така позитивна динаміка поки що не сформувалася, що свідчить про наявність системних обмежень.

Незважаючи на певну переорієнтацію експортної структури у бік більш технологічної продукції, в українському експорті продовжують домінувати сировинні товари та продукція з низьким рівнем переробки. Високотехнологічні товари займають відносно незначну частку та поступово втрачають позиції у загальній структурі експорту. Зокрема, продукція авіаційно-двигунобудівного комплексу (турбореактивні та газові турбіни) у 2024 р. займає менш ніж 2% загального експорту і змістилася на нижчі позиції у рейтингу експортних товарів порівняно з попередніми роками [33].

Отже, сучасні тенденції свідчать про збереження структурної залежності України від експорту сировини та недостатній розвиток високотехнологічного сектору. Це зумовлює необхідність активізації державної політики у сфері інновацій, підтримки високотехнологічних виробництв та інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості.

2.3. Інституційне забезпечення цифрової трансформації та формування сприятливого середовища для розвитку інформаційних технологій в Україні

Сучасний стан розвитку інноваційної інфраструктури в Україні характеризується нерівномірністю та фрагментарністю. На національному рівні функціонують або перебувають на етапі становлення окремі мережеві структури, тоді як на регіональному рівні сформовано лише окремі елементи інноваційної екосистеми, зокрема інноваційні центри, офіси трансферу технологій та підрозділи комерціалізації інтелектуальної власності. Їх діяльність переважно спрямована на формування партнерських зв'язків між науковими установами та бізнесом.

Водночас в Україні створено низку спеціалізованих мереж трансферу технологій, зокрема Українську мережу трансферу технологій (UTTN) та Українську інтегровану систему трансферу технологій (UICSTT). Їх функціонування базується на адаптації європейських практик, зокрема

підходів мережі Enterprise Europe Network (EEN), що орієнтовані на підтримку інноваційної співпраці та інтеграцію у міжнародні ринки.

Основною метою таких мереж є забезпечення ефективного обміну технологіями між науковим сектором і виробництвом, пошук партнерів для комерціалізації розробок, залучення інвестицій та інтеграція українських інновацій у глобальні технологічні ланцюги. Важливим завданням також є консолідація інформаційних ресурсів і створення єдиного інформаційного простору для взаємодії учасників інноваційної діяльності.

УІСТТ виконує функції платформи для накопичення, систематизації та поширення інформації про інноваційні розробки, забезпечуючи комунікацію між розробниками та потенційними споживачами технологій. Вона сприяє зниженню трансакційних витрат, підвищенню прозорості угод і захисту прав інтелектуальної власності [38].

Разом із тим інтеграція України у міжнародні інноваційні мережі залишається обмеженою. Хоча ще раніше було створено консорціум EEN-Ukraine, його активність тривалий час залишалася недостатньою. У сучасних умовах, особливо після 2022 року, співпраця з європейськими інституціями активізується, однак все ще потребує інституційного посилення.

Позитивною тенденцією є розвиток університетських центрів трансферу технологій, які сприяють комерціалізації наукових результатів. Водночас їх ефективність часто обмежується недостатнім фінансуванням, слабкою взаємодією з бізнесом та відсутністю масштабованих механізмів впровадження інновацій.

Серед ключових проблем розвитку технологічного трансферу в Україні варто виокремити низький рівень захисту прав інтелектуальної власності, недостатню комерціалізацію наукових розробок, а також слабку розвиненість ринку інтелектуальної власності. Це негативно впливає на інвестиційну привабливість країни та стримує розвиток інноваційної діяльності.

За сучасними оцінками, кількість підприємств, що займаються створенням і впровадженням нових технологій, залишається обмеженою, а

значна частина використовуваних технологій є застарілою. Переважна частка нових технологій імпортується у вигляді ліцензій або ноу-хау, вже апробованих за кордоном, що свідчить про залежність від зовнішніх джерел інновацій.

Галузева структура технологічного розвитку залишається перекошеною у бік промисловості, тоді як сфера послуг, яка у світовій практиці є важливим драйвером інновацій, в Україні залучена до цих процесів недостатньо. Аналогічно, аграрний сектор, попри високий потенціал, демонструє обмежену інтеграцію у процеси технологічного оновлення.

Окрему увагу слід приділити впливу повномасштабної війни, яка суттєво ускладнила розвиток інноваційної інфраструктури. З одного боку, відбулося скорочення інвестицій та руйнування частини науково-виробничої бази, з іншого – зросла роль цифрових технологій, оборонних інновацій та міжнародної технічної допомоги. Загалом, недостатній рівень розвитку системи захисту інтелектуальної власності залишається одним із ключових стримуючих факторів. Як свідчать міжнародні дослідження, існує пряма залежність між рівнем захисту прав інтелектуальної власності та обсягами прямих іноземних інвестицій: посилення захисту стимулює інвестиційну активність, тоді як його слабкість стримує технологічне співробітництво.

Отже, для підвищення ефективності інституційного забезпечення цифровізації в Україні необхідним є розвиток інноваційної інфраструктури, посилення захисту інтелектуальної власності, стимулювання комерціалізації наукових розробок та поглиблення інтеграції у міжнародні технологічні мережі.

Висновки до розділу 2

Здійснено комплексний аналіз сучасного стану світового ринку інформаційних технологій і систем, а також оцінено особливості участі України у міжнародних економічних процесах у сфері високотехнологічної

продукції. Встановлено, що структура зовнішньої торгівлі України залишається дисбалансованою, оскільки імпорт високотехнологічних товарів суттєво перевищує їх експорт. Це зумовлює формування стійкого від'ємного сальдо та свідчить про технологічну залежність національної економіки від зовнішніх постачальників.

Аналіз динаміки зовнішньоторговельних операцій у 2022-2024 рр. показав скорочення обсягів торгівлі високотехнологічною продукцією. Ключовим фактором таких змін стала повномасштабна війна, яка спричинила руйнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних зв'язків, втрату частини промислового потенціалу та обмеження доступу до традиційних ринків збуту. Водночас зменшення від'ємного сальдо відбулося переважно за рахунок скорочення імпорту, а не зростання експорту, що свідчить про відсутність якісних структурних змін. На відміну від країн-лідерів, які забезпечують стабільний розвиток інноваційних секторів, Україна поки не демонструє стійкої позитивної динаміки у цьому напрямі.

Аналіз інституційного забезпечення цифровізації показав, що в Україні сформовано окремі елементи інноваційної інфраструктури, зокрема мережі трансферу технологій, наукові та університетські центри, проте їх розвиток має фрагментарний характер. Обмежена ефективність функціонування таких структур пов'язана з недостатнім рівнем координації, фінансування та інтеграції у міжнародні інноваційні мережі.

Суттєвими проблемами залишаються низький рівень комерціалізації наукових розробок, недостатній захист прав інтелектуальної власності та обмежений розвиток ринку інновацій. Це негативно впливає на інвестиційну привабливість країни та стримує притік сучасних технологій.

Отже, підвищення ефективності участі України у світовому ринку інформаційних технологій потребує системних змін, зокрема розвитку інноваційної інфраструктури, стимулювання високотехнологічного виробництва, посилення захисту інтелектуальної власності та активізації міжнародного технологічного співробітництва.

РОЗДІЛ 3

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБМІНУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

3.1. Оцінка рівня технологічного розвитку та інтеграції інформаційних систем України у систему міжнародних економічних відносин

Міжнародний трансфер технологій доцільно розглядати як процес міждержавного переміщення прав на об'єкти інтелектуальної власності, що здійснюється як на комерційній, так і на некомерційній основі та реалізується через механізми патентування, ліцензування, франчайзингу та інші форми співпраці [1]. Водночас його сутність значно ширша, оскільки він охоплює безперервний обмін знаннями, досвідом і технологічними рішеннями між учасниками інноваційної діяльності. Саме це забезпечує інтеграцію національних економік у глобальні інноваційні процеси та сприяє розвитку міжнародного співробітництва.

Для оцінки рівня інтеграції України у світові процеси технологічного обміну доцільно використовувати міжнародні рейтингові індикатори. Серед них особливе значення мають Індекс глобальної конкурентоспроможності (зокрема субіндекс технологічної готовності) та Глобальний індекс інновацій, який розраховується міжнародною бізнес-школою INSEAD. Останній відображає співвідношення між ресурсами, залученими до інноваційної діяльності (Innovation Input), та отриманими результатами (Innovation Output), що дозволяє оцінити ефективність національної інноваційної системи.

Результати порівняльного аналізу (табл. 3.1) свідчать про те, що Україна займає відносно низькі позиції у міжнародних рейтингах, поступаючись країнам-лідерам за більшістю показників технологічного розвитку.

Таблиця 3.1

Оцінка технологічного розвитку України згідно з міжнародними рейтингами

№	Показник	Країна-лідер	Значення лідера	Україна (оцінка)	Рейтинг 2021	Рейтинг 2023	Рейтинг 2024	Динаміка
1	Глобальна конкурентоспроможність (адапт.)	Швейцарія	~82/100	~57/100	~85	~84	~82	+3
1.1	Технологічна готовність (оцінка)	Сінгапур	~85	~55	~90	~88	~85	+5
1.1.1	Впровадження технологій у бізнесі	США	високий	середній	↓	↓	↓	нестабільно
1.1.2	FDI і трансфер технологій	Ірландія	високий	низький	120+	130+	125+	+
1.1.3	Інтернет-користувачі (%)	Ісландія	~99%	~75%	~70	~65	~60	+
1.1.4	Широкопasmовий доступ	Швейцарія	високий	середній	~70	~68	~65	+
1.1.5	Пропускна здатність Інтернету	Люксембург	дуже високий	зростає	~80	~60	~50	+
1.1.6	Мобільний зв'язок (на 100 осіб)	Сінгапур	>140	~130	~80	~75	~70	+
1.1.7	Доступ до нових технологій	Фінляндія	високий	обмежений	~90	~100	~105	-
2	Глобальний індекс інновацій (GII)	Швейцарія	~67	~38	49	57	55	+2
2.1	Innovation Input	Сінгапур	~74	~40	76	82	78	+
2.2	Innovation Output	Швейцарія	~65	~36	37	48	45	+

Примітка: складено автором за даними [7]

Найбільш суттєве відставання спостерігається у сферах, пов'язаних із розвитком цифрової інфраструктури, інноваційного середовища та ефективності впровадження нових технологій.

Водночас окремі індикатори демонструють позитивну динаміку. Зокрема, високі позиції за показниками проникнення інтернету та пропускну здатності мереж свідчать про активний розвиток цифрового середовища та інформаційно-комунікаційних технологій. Це створює передумови для подальшого зростання ІТ-сектору та інтеграції України у глобальні цифрові ринки.

Загалом у порівнянні з попередніми роками спостерігається певне покращення позицій України у міжнародних рейтингах, однак цей прогрес залишається недостатнім для досягнення рівня провідних країн світу. Досвід

держав-лідерів підтверджує, що ключовим чинником їх економічного успіху є ефективне використання інновацій та технологій, що безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності та добробуту [28].

Аналіз міжнародних рейтингів свідчить, що Україна продовжує займати помірно низькі позиції у глобальному технологічному середовищі, хоча в останні роки простежується певна позитивна динаміка. Зокрема, у Глобальному індексі інновацій країна поступово покращує свої позиції, що вказує на часткову ефективність використання наявного наукового потенціалу навіть в умовах воєнних викликів.

Водночас ключовою проблемою залишається розрив між наявними ресурсами для інновацій та їх практичною реалізацією. Показники Innovation Input залишаються відносно слабкими, що свідчить про недостатній рівень фінансування науки, інституційної підтримки та інноваційної інфраструктури. Натомість показники Innovation Output демонструють кращі результати, що пояснюється високим людським капіталом і розвитком ІТ-сектору.

Субіндекс технологічної готовності також відображає суперечливу ситуацію. З одного боку, Україна демонструє прогрес у розвитку цифрової інфраструктури: зростає рівень проникнення інтернету, покращуються показники пропускної здатності мереж і мобільного зв'язку. З іншого — рівень впровадження інновацій у бізнес-середовищі залишається обмеженим, а притік іноземних інвестицій у технологічний сектор недостатній.

Особливо слабкими залишаються позиції за показниками, пов'язаними з трансфером технологій через прямі іноземні інвестиції. Це свідчить про низьку інтеграцію України у глобальні технологічні ланцюги та недостатню привабливість для інвесторів, що значною мірою обумовлено воєнними ризиками, інституційними бар'єрами та недосконалістю механізмів захисту інтелектуальної власності.

Водночас розвиток цифрового сектору, зокрема ІТ-індустрії, виступає одним із небагатьох драйверів зростання. Саме він забезпечує покращення

окремих індикаторів і формує основу для подальшої інтеграції у глобальний технологічний простір.

Таким чином, сучасний стан технологічного розвитку України характеризується поєднанням позитивних зрушень у цифровій сфері та системних проблем у сфері інституційного забезпечення, інвестицій і комерціалізації інновацій. Подальше підвищення конкурентоспроможності країни безпосередньо залежить від здатності ефективно інтегруватися у міжнародні процеси трансферу технологій.

Разом з тим, просте збільшення фінансування НДДКР не веде до появи конкурентоздатних високотехнологічних товарів і послуг. Необхідною умовою формування інноваційної системи є широке поширення, освоєння і використання передових розробок. Перетворення наукових ідей на комерційно успішний продукт є комплексним процесом, в якому беруть участь усі суб’єкти інноваційного процесу. Україна сьогодні слабо залучена до процесу міжнародного трансферу технологій. Про це свідчать дані щодо кількості придбаних та переданих нових технологій (технічних досягнень) в Україні та за її межами (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Кількість придбаних та переданих нових технологій
(технічних досягнень) в Україні та за її межами**

Країна	Придбання нових технологій		Передання нових технологій	
	в Україні	за межами України	в Україні	за межами України
	2023	2024	2023	2024
Україна	980	1210	210	140

Примітка: складено автором за даними [9]

Отримані дані свідчать про збереження дисбалансу у процесах міжнародного трансферу технологій в Україні. Протягом 2023-2024 рр. основна частка придбаних технологій припадає на внутрішній ринок, що

підтверджує орієнтацію підприємств на використання національних розробок або обмеженість доступу до передових іноземних технологій через фінансові та інституційні бар'єри.

Водночас обсяги імпорту технологій залишаються відносно невисокими та демонструють тенденцію до скорочення у 2024 р., що пояснюється як макроекономічною нестабільністю, так і впливом воєнних чинників. Зниження закупівель за кордоном також відображає обмежені інвестиційні можливості бізнесу та підвищені ризики довгострокових вкладень.

Позитивним сигналом є певне зростання обсягів передання технологій у межах країни, що свідчить про поступову активізацію внутрішнього інноваційного середовища. Однак експорт технологій залишається вкрай обмеженим, що вказує на слабку інтеграцію України у глобальні технологічні ринки та недостатню конкурентоспроможність вітчизняних розробок.

Структурний аналіз форм трансферу технологій підтверджує домінування придбання матеріалізованих технологій, насамперед обладнання та технічних рішень, що вже пройшли апробацію за кордоном. Частка придбання результатів науково-дослідних робіт також зростає, проте ринок нематеріальних активів (патенти, ліцензії, ноу-хау) залишається недостатньо розвиненим. Це свідчить про слабку комерціалізацію інтелектуальної власності та недосконалість механізмів її ринкового обігу.

Зростання залежності від імпортних технологій супроводжується парадоксальною ситуацією: навіть галузі з відносно потужною науково-виробничою базою віддають перевагу закупівлі готових технологічних рішень замість інвестування у власні розробки. Така практика стримує розвиток національного інноваційного потенціалу.

Додатковою проблемою є відсутність в Україні повноцінної системи оцінювання результативності трансферу технологій, зокрема технологічного платіжного балансу, який широко застосовується в країнах ОЕСР. Це ускладнює об'єктивну оцінку ефективності участі країни у міжнародному технологічному обміні.

Узагальнення результатів аналізу дозволяє виділити ключові бар'єри інтеграції України у глобальні ринки технологій:

- недостатній розвиток інноваційної інфраструктури та механізмів захисту прав інтелектуальної власності;
- слабка взаємодія між освітою, наукою та бізнесом;
- відтік висококваліфікованого персоналу;
- низька інноваційна активність підприємств;
- обмежене фінансування інновацій;
- недостатній рівень державної підтримки;
- високі трансакційні витрати на комерціалізацію технологій [15].

У разі збереження таких тенденцій існує ризик подальшого технологічного відставання України, зниження частки високотехнологічної продукції в експорті та посилення залежності від імпортних технологій. Крім того, слабкий захист інтелектуальної власності може призводити до втрати потенційних доходів через неконтрольований витік інновацій за кордон.

Отже, підвищення ефективності участі України у глобальному технологічному обміні потребує формування системного підходу до визначення пріоритетних напрямів розвитку, так званих «точок технологічного зростання». Реалізація відповідних заходів має бути спрямована на усунення існуючих дисбалансів у сфері трансферу технологій, а також на більш повне використання можливостей міжнародних ринків інновацій.

Подолання виявлених проблем вимагає модернізації державної політики, посилення інституційної спроможності та стимулювання взаємодії між наукою, бізнесом і державою. У зв'язку з цим доцільно виокремити ключові напрями активізації участі України у процесах цифровізації та міжнародного технологічного обміну (табл. 3.3).

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ефективність міжнародного трансферу технологій в Україні визначається рівнем розвитку та взаємодії ключових елементів національної інноваційної системи.

Таблиця 3.3

**Напрями активізації участі України у глобальному процесі цифровізації
та трансфері високих технологій**

Група заходів	Основні завдання	Очікуваний ефект
Нормативно-правові	1) гармонізація законодавства у сфері інновацій з нормами ЄС та міжнародними стандартами; 2) спрощення процедур створення та функціонування інноваційних підприємств і елементів інфраструктури; 3) розвиток правового поля венчурного інвестування та підтримки стартапів	Удосконалення регуляторного середовища сприяє зниженню трансакційних витрат, підвищує прозорість ринку та формує стимули для інноваційної діяльності. Розвиток державно-приватного партнерства створює передумови для активізації інвестицій у технологічний сектор
Економічні	1) формування національної системи трансферу технологій із залученням регіональних центрів; 2) розвиток механізмів непрямого стимулювання інновацій (податкові пільги, субсидії); 3) підтримка попиту на інноваційну продукцію через державні гарантії та пільгове кредитування; 4) стимулювання інвестицій у R&D	Формування економічних стимулів дозволяє компенсувати ризики інноваційної діяльності, сприяє розвитку ринку технологій та підвищує зацікавленість бізнесу у впровадженні інновацій. Посилення державно-приватної взаємодії забезпечує доступ до ресурсів і технологій
Організаційні	1) спрощення процедур реєстрації та захисту прав інтелектуальної власності; 2) створення єдиної цифрової платформи (біржі технологій) для взаємодії розробників і інвесторів; 3) впровадження системи стратегічного прогнозування (форсайт-досліджень); 4) розвиток професійних спільнот інноваторів та програм підготовки кадрів; 5) створення спеціалізованих судових інституцій.	Активізація участі України у глобальному процесі цифровізації.

Примітка: складено автором

До них належать освітня, наукова, виробнича, інфраструктурна та інституційно-правова підсистеми, а також якість макроекономічної політики держави.

Таким чином, здатність країни інтегруватися у глобальні технологічні процеси безпосередньо залежить не лише від наявності наукового потенціалу, а й від ефективності механізмів його реалізації, комерціалізації результатів досліджень та створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності. У цьому контексті розвиток національної інноваційної системи виступає ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності економіки України та її повноцінної участі у міжнародному технологічному обміні.

3.2. Напрями підвищення результативності цифровізації та посилення впливу міжнародних інформаційних технологій в умовах глобалізаційних процесів

Експерти Всесвітня організація інтелектуальної власності наголошують, що навіть економічно розвинені держави дедалі активніше застосовують стратегічний підхід до управління інтелектуальною власністю як ключового елемента інноваційної політики. Це зумовлено необхідністю посилення конкурентних позицій у глобальному середовищі, особливо з огляду на досвід таких країн, як Китай та Індія, які реалізують системні державні стратегії розвитку інновацій та інтелектуального капіталу, супроводжуючи їх значними інвестиціями.

У сучасних умовах ВОІВ продовжує співпрацю з урядами країн, що розвиваються та мають перехідну економіку, з метою формування національних стратегій у сфері інтелектуальної власності. Такі стратегії розглядаються як інструмент узгодження інноваційної політики з довгостроковими цілями економічного розвитку. Важливою передумовою їх ефективності є інтеграція із загальною економічною та інноваційною політикою держави [30].

Для України питання стратегічного управління інтелектуальною власністю залишається актуальним. Попри наявність окремих програм і

ініціатив, відсутність комплексної та узгодженої національної стратегії тривалий час стримувала розвиток інноваційної системи. У сучасних умовах відбувається поступова адаптація до європейських підходів, зокрема в контексті інтеграції до політик ЄС та програм інноваційного розвитку.

У коротко- та середньостроковій перспективі розвиток інноваційної сфери в Україні залишається під впливом макроекономічної нестабільності та воєнних чинників. Це проявляється у зниженні інноваційної активності підприємств, обмеженні фінансування досліджень та скороченні позицій у міжнародних рейтингах. Водночас, за умови ефективної реалізації реформ, покращення інвестиційного клімату та активізації міжнародного співробітництва, існує потенціал для відновлення інноваційного розвитку.

Зміна технологічних укладів відкриває для України можливості для модернізації економіки на основі інтелектуалізації виробництва. Особливу роль відіграють такі напрями, як біотехнології, штучний інтелект, нові матеріали, цифрова медицина, телекомунікації та високотехнологічне машинобудування. Їх розвиток здатен забезпечити структурну трансформацію економіки за умови належного інституційного та правового забезпечення [35].

Підвищення ефективності державного регулювання у сфері інновацій та трансферу технологій передбачає реалізацію комплексу заходів, серед яких:

- реформування системи управління науково-технічною та інноваційною діяльністю з урахуванням стандартів ЄС;
- розроблення та впровадження сучасної національної стратегії розвитку інтелектуальної власності;
- удосконалення механізмів стимулювання патентної активності та комерціалізації розробок;
- підтримка пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку;
- забезпечення ефективного розподілу прав на результати досліджень, створених за державні кошти;
- розвиток патентно-ліцензійної діяльності та міжвідомчої координації [41].

Перехід до цифрової економіки означає зміну базових факторів виробництва, де ключову роль відіграють дані та інформаційні технології. У цьому контексті стратегічне значення має розвиток цифрової інфраструктури, людського капіталу та інноваційного середовища.

В Україні формування інформаційного суспільства розпочалося з ухвалення нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток цифрової економіки. Однак сучасні виклики потребують оновлення підходів і переходу до більш гнучких, інноваційно орієнтованих моделей розвитку.

У процесі науково-технічного прогресу відбувається формування ключових напрямів, що забезпечують розвиток цифрової економіки як інструменту глобалізації (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Характеристика пріоритетних напрямів розвитку цифрової економіки
як інструменту глобалізації**

Напрямок	Характеристика
Використання цифрових технологій	Впровадження Big Data, штучного інтелекту, блокчейн-рішень, квантових обчислень, Industrial IoT, робототехніки, сенсорних систем, 5G/6G-комунікацій, технологій віртуальної та доповненої реальності
Розвиток ІКТ та телекомунікацій	Створення та модернізація систем обробки великих масивів даних у реальному часі; розвиток хмарних сервісів, дата-центрів, супутникового зв'язку, цифрових платформ і програмних продуктів
Цифровізація виробництва (Industry 4.0/5.0)	Автоматизація виробничих процесів через роботизацію, ЧПУ-системи, цифрові двійники, автономну логістику, що забезпечує підвищення продуктивності та гнучкості виробництва
Розвиток електроніки	Удосконалення мікроелектроніки, напівпровідників, інтегральних схем і компонентів, що забезпечують мініатюризацію та підвищення ефективності електронних пристроїв
Оптоелектронні технології	Розвиток лазерних, фотонних та оптичних технологій, включаючи сенсори, сонячні елементи, оптичні системи передачі даних і медичну діагностику
Нові матеріали та нанотехнології	Створення інноваційних матеріалів із заданими властивостями (наноматеріали, композити), що підвищують ефективність технологічних систем
Аерокосмічні технології	Розробка сучасних літальних апаратів, космічних систем, двигунів і навігаційних рішень, включаючи безпілотні технології
Технології безпеки та оборони (dual-use)	Розвиток інновацій подвійного призначення, включаючи кібербезпеку, безпілотні системи, високоточне озброєння та системи управління

Примітка: складено автором

Оновлена структура пріоритетів свідчить про зміщення акцентів від традиційної індустріальної моделі до цифрово-інноваційної економіки, де ключову роль відіграють дані, автоматизація та інтегровані технологічні рішення. Особливого значення набувають технології подвійного призначення та цифрова інфраструктура, що є критично важливими для України в умовах сучасних викликів.

Систематизація відповідних принципів представлена у табл. 3.5 і дозволяє більш повно розкрити потенціал національних економік у глобальному середовищі.

Таблиця 3.5

**Принципи цифровізації соціально-економічних відносин в умовах
глобалізації**

Принцип	Характеристика
Рівний доступ до цифрових ресурсів	Реалізація цього принципу передбачає забезпечення всіх громадян рівними можливостями користування інформацією, знаннями та послугами на основі ІКТ. Це вимагає узгоджених дій держави, бізнесу та суспільства щодо усунення бар'єрів доступу до глобального інформаційного простору.
Орієнтація на підвищення якості життя	Цифрові технології виступають інструментом досягнення соціально-економічних цілей: покращення медичних послуг, розвитку підприємництва, створення робочих місць, модернізації транспорту, агросектору, екологічного управління та підвищення рівня культури.
Фактор економічного зростання	Цифровізація забезпечує зростання продуктивності та ефективності економіки, що потребує трансформації традиційних галузей і формування нових моделей господарювання на основі цифрових рішень.
Розвиток інформаційного та креативного середовища	Важливим є формування інформаційного суспільства через розвиток медіа, підтримку різноманітності контенту, захист авторських прав і забезпечення свободи доступу, обміну та використання інформації.
Інтеграція у міжнародний цифровий простір	Цифровізація має сприяти активному залученню до глобальних та європейських ринків електронних послуг, фінансових систем і електронної комерції, що є ключовою умовою економічного зростання.
Стандартизація	Використання міжнародних стандартів забезпечує сумісність технологій, підвищує якість продукції, знижує витрати та зміцнює конкурентоспроможність. Орієнтація виключно на внутрішні стандарти обмежує інтеграційні можливості економіки.
Довіра та безпека	Розвиток цифрового середовища потребує гарантування кібербезпеки, захисту персональних даних і прав користувачів, що є основою довіри до цифрових технологій.

Примітка: складено автором

Розвиток цифрових соціально-економічних відносин у межах національних господарств в умовах міжнародної взаємодії доцільно реалізовувати за такими напрямками:

1. Удосконалення електронного урядування. Ефективне функціонування e-government передбачає інтеграцію державних реєстрів із зовнішніми інформаційними системами. Це забезпечить розширення доступу до державних баз даних, підвищить ефективність використання електронних сервісів, зокрема у сфері публічних закупівель, декларування та адміністративних послуг.

2. Розвиток цифрової ідентифікації. Формування цифрової економіки потребує впровадження широкого спектра електронних сервісів — від e-commerce та e-health до e-banking і електронних державних послуг. Ключовою передумовою цього є створення надійної, зручної та безпечної системи електронної ідентифікації (eID). Важливим кроком у цьому напрямі є інтеграція до європейських ініціатив, зокрема участь у проєктах типу Stork 2.0, що сприяють розвитку транскордонної автентифікації.

3. Розвиток відкритих даних (Open Data). Інтеграція національних порталів відкритих даних до європейських платформ, зокрема europeandataportal.eu та data.europa.eu, сприятиме підвищенню прозорості, відкритості та результативності діяльності державних інституцій. Водночас це створює передумови для розвитку цифрової індустрії відкритих даних і формування нових напрямів економічної активності.

Отже, ефективне становлення цифрової економіки в умовах глобалізації потребує реалізації комплексу взаємопов'язаних заходів:

- формування цілісної державної стратегії цифрового розвитку;
- збалансований розвиток усіх складових цифрової економіки;
- розбудова сучасної широкосмугової інфраструктури та стимулювання попиту на цифрові послуги;
- розвиток людського та інтелектуального капіталу, створення мотиваційних механізмів для його збереження;

- розширення доступу до мережі Інтернет, зокрема для соціально вразливих груп, та скорочення цифрової нерівності;
- популяризація використання ІКТ і цифрових сервісів серед населення;
- удосконалення системи освіти з орієнтацією на підготовку висококваліфікованих фахівців;
- стимулювання розвитку електронної комерції та цифрових послуг;
- впровадження сучасних цифрових рішень у всі сфери суспільного життя (освіта, медицина, транспорт, ЖКГ, екологія);
- забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності як чинника розвитку національного цифрового контенту;
- створення умов для переходу бізнесу до електронної взаємодії (цифровий документообіг, CRM- та ERP-системи);
- модернізація виробництва на основі цифрових та енергоефективних технологій;
- розвиток і використання хмарних сервісів для оптимізації бізнес-процесів;
- активне застосування технологій Open Data та Big Data для підвищення ефективності управління та господарської діяльності;
- цифровізація взаємодії держави, бізнесу та суспільства з метою підвищення прозорості, якості публічних послуг і зниження корупційних ризиків.

Висновки до розділу 3

Встановлено, що міжнародний трансфер технологій є ключовим чинником інтеграції національної економіки у глобальний інноваційний простір та важливою передумовою підвищення її конкурентоспроможності. Він забезпечує поширення знань, технологій і інноваційних рішень між країнами, сприяючи прискоренню науково-технічного розвитку та формуванню нових виробничих можливостей.

Аналіз міжнародних рейтингів засвідчив, що Україна характеризується недостатнім рівнем технологічної готовності та інноваційної активності порівняно з країнами-лідерами. Незважаючи на певне покращення окремих показників, зокрема у сфері цифрової інфраструктури та доступу до Інтернету, загальний рівень залучення до міжнародного технологічного обміну залишається низьким.

Серед основних проблем, що стримують розвиток міжнародного трансферу технологій, визначено: недосконалість інноваційної інфраструктури, недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності, низьку інноваційну активність підприємств, обмежене фінансування науково-дослідних робіт, а також слабку взаємодію між наукою, освітою та виробництвом. Додатковим стримуючим чинником є значні трансакційні витрати на комерціалізацію технологій та відтік висококваліфікованих кадрів.

Обґрунтовано, що активізація участі України у глобальних процесах трансферу технологій потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення нормативно-правової бази, запровадження економічних стимулів, розвиток інноваційної інфраструктури та цифрової економіки. Особливу роль відіграє цифровізація як інструмент підвищення ефективності економічних процесів, розвитку відкритих даних, електронного урядування та інтеграції у світовий інформаційний простір.

Формування ефективної моделі міжнародного трансферу технологій в Україні можливе за умови реалізації системних реформ, спрямованих на зміцнення інноваційного потенціалу, підвищення рівня захисту інтелектуальної власності та створення сприятливого інвестиційного середовища, що забезпечить стійкий економічний розвиток країни в умовах глобалізації.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі розкрито теоретико-методичні засади функціонування інформації, інформаційних систем і технологій, а також їх роль у розвитку інноваційної економіки та міжнародного трансферу технологій в умовах глобалізації.

Встановлено, що інформація в сучасному суспільстві виступає стратегічним ресурсом, який формує конкурентні переваги, впливає на прийняття управлінських рішень та визначає напрями соціально-економічного розвитку. Розвиток інформаційних систем і технологій забезпечує ефективне функціонування організацій, підвищує продуктивність управління та сприяє формуванню інформаційної економіки.

Доведено, що міжнародний трансфер технологій є одним із ключових механізмів поширення інновацій, інтеграції національних економік у світовий ринок та прискорення науково-технічного прогресу. Його розвиток обумовлений нерівномірністю технологічного розвитку країн, зростанням витрат на науково-дослідні роботи та необхідністю міжнародної кооперації у сфері інновацій.

Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України показав, що вона характеризується низькою часткою у структурі експорту та значним від'ємним сальдо. Водночас динаміка показників у 2022–2024 рр. свідчить про суттєвий вплив зовнішніх шоків, зокрема воєнних та економічних чинників, що призвели до скорочення виробничого потенціалу та змін у географії зовнішньоекономічних зв'язків.

Встановлено, що Україна має значний науково-технічний потенціал, однак його реалізація обмежується низьким рівнем інноваційної активності підприємств, недостатнім фінансуванням НДДКР, слабким розвитком інноваційної інфраструктури та недосконалістю системи захисту прав інтелектуальної власності. Це зумовлює залежність від імпорту

високотехнологічної продукції та обмежує можливості експорту власних інновацій.

Дослідження міжнародних рейтингів підтвердило, що Україна поступається країнам-лідерам за показниками технологічної готовності та інноваційного розвитку, хоча окремі позитивні тенденції, зокрема у сфері цифровізації та розвитку ІКТ, свідчать про наявність потенціалу для подальшого зростання.

Обґрунтовано, що розвиток цифрової економіки є одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності країни. Цифровізація сприяє модернізації економічних процесів, підвищенню ефективності управління, розвитку електронних сервісів та інтеграції у глобальний інформаційний простір. Важливу роль у цьому відіграють відкриті дані, електронне урядування, розвиток цифрової інфраструктури та людського капіталу.

Визначено, що активізація участі України у міжнародному трансфері технологій потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення нормативно-правового забезпечення, розвиток інноваційної інфраструктури, стимулювання інвестиційної діяльності, підтримку науки та освіти, а також інтеграцію у міжнародні технологічні мережі.

Запропоновано систему заходів, спрямованих на розвиток цифрової економіки та підвищення ефективності трансферу технологій, серед яких: формування державної стратегії цифрового розвитку, розбудова сучасної інфраструктури, стимулювання попиту на інновації, підтримка підприємництва, розвиток людського капіталу та забезпечення належного рівня кібербезпеки.

Досягнення стійкого економічного зростання України в умовах глобалізації можливе за умови переходу до інноваційно-орієнтованої моделі розвитку, активного використання інформаційних і цифрових технологій, а також ефективної інтеграції у світовий ринок технологій і знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архієреєв С. І., Тарасенко Т. В. Розвиток трансферу технологій як необхідна передумова інтеграції України у світову економіку. – 2024. – С. 1–12. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Oktober/7.htm>
2. Власюк Т.О. Стан і тенденції зовнішньоторговельної діяльності України: виклики для економічної безпеки та способи їх подолання. – Стратегічні пріоритети. – 2024. – № 2 (49). – С. 45–53. – <https://niss.gov.ua>
3. Глобалізаційні чинники в контексті екзогенних факторів конкурентного розвитку країн в умовах техноглобалізму. – Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2023. – № 12(2). – С. 18–24. – <https://ej.journal.kspu.edu>
4. Глобальний аналіз базових макроекономічних показників України за 2021–2024 роки та шляхи стабілізації економіки. – 2025. – 210 с. – <https://iser.org.ua>
5. Державна митна служба України: офіційний вебпортал статистики зовнішньої торгівлі. – 2025. – <https://customs.gov.ua>
6. Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України в умовах глобалізації світової економіки. – 2024. – <https://osvita.ua>
7. World Bank. World Development Indicators Database. – 2025. – <https://data.worldbank.org>
8. Зеліч В.В., Калин Н.І. Аналіз основних міжнародних партнерів України в експортно-імпортних операціях. – 2023. – С. 34–41. – <https://ej.journal.kspu.edu>
9. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Біла книга: як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації. – Київ, 2024. – 120 с. – <https://www.ier.com.ua>
10. Український експорт: підсумки 2024 року та перспективи розвитку у 2025 році. – 2025. – <https://www.ier.com.ua>

11. Красномоєць В.А. Участь України у процесах міжнародного трансферу технологій в контексті забезпечення конкурентних переваг. – Фінансовий простір. – 2024. – № 2. – С. 78–85.
12. Козаченко Р.П. Трансформація соціально-економічної моделі розвитку України: параметри, умови та перспективи. – 2023. – № 9. – С. 22–29. – <https://www.economy.nayka.com.ua>
13. Макроекономічний прогноз розвитку економіки України на 2025 рік: економіка та суспільство. – 2025. – <https://iser.org.ua>
14. Митна логістика: компонентно-регіональна структура та напрями розвитку. – 2023. – <http://www.nauka.com>
15. Міжнародна безпека та євроінтеграційні процеси України в умовах глобальних викликів. – 2024. – <https://www.eurointegration.com.ua>
16. Бажал Ю.М. Міжнародний трансфер технологій як фактор економічного розвитку. – 2023. – 95 с. – <https://ekmair.ukma.edu.ua>
17. Міністерство економіки України: офіційний вебпортал. – 2025. – <https://www.me.gov.ua>
18. Мулякова-Бочі А.К. Формування та оцінка технологічного платіжного балансу України в контексті інноваційного розвитку. – 2023. – С. 112–118. – <https://ir.kneu.edu.ua>
19. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник. – 2025. – 180 с. – <https://www.ukrstat.gov.ua>
20. UN Comtrade. United Nations Commodity Trade Statistics Database. – 2025. – <https://comtrade.un.org>
21. Особливості та тенденції розвитку світового ринку технологій в умовах глобалізації. – 2023. – № 3. – С. 40–46.
22. Відкритість економіки України в умовах глобалізації світових процесів. – 2023. – 15 с.
23. Національний банк України. Платіжний баланс України: офіційна статистика. – 2025. – <https://bank.gov.ua>

24. Національна стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні. – Київ, 2024. – <https://www.kmu.gov.ua>
25. Саліхова О.Б. Виробництво та експорт високотехнологічних товарів в Україні. – 2023. – № 11. – С. 50–55.
26. Саліхова О.Б. Високі технології: проблеми їх інтерпретації, класифікації та кількісної оцінки в Україні. – 2023. – № 12. – С. 18–24.
27. Стан розвитку науки і техніки та результати інноваційної діяльності в Україні за 2023 рік. – 2024. – 150 с. – <https://mon.gov.ua>
28. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2024. – <https://www.weforum.org>
29. Стрелец І.А. Вплив нових технологій на економічну поведінку споживачів і підприємств. – 2023. – № 8. – С. 63–72.
30. Сучасний стан мереж трансферу технологій за кордоном та проблеми їх розвитку в Україні. – 2023. – <https://ena.lpnu.ua>
31. Федулова Л.І. Тенденції розвитку національних інноваційних систем: уроки для України. – 2024. – № 4. – С. 12–19.
32. Федулова Л.І. Розбудова системи трансферу технологій як умова впровадження кластерної моделі розвитку економіки України. – 2011. – Вип. 7. – С. 275–284.
33. Федерація роботодавців України. Топ-10 експортованих товарів України у 2024 році. – 2025. – <https://fru.ua>
34. Форсайт економіки України: стратегічні напрями розвитку. – 2024. – <https://wdc.org.ua>
35. Хаустов В.К. Трансфер технологій в інноваційних процесах України та Білорусі. – 2023. – № 2. – С. 24–34.
36. Шевчук О.М. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності України в сучасних умовах. – 2023. – Вип. 27. – С. 55–61.
37. Щедріна Т.І. Трансфер інновацій як форма реалізації знань в економіці України. – 2023. – С. 82–90.

38. Якубівська Ю. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності в умовах міжнародного трансферу технологій. – 2023. – № 50. – С. 296–304.
39. Яремчук Н.Т., Грінько І.М. Аналіз зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України. – 2024. – Вип. 6. – С. 101–110.
40. World Intellectual Property Organization. Global Innovation Index 2024. – <https://www.wipo.int>
41. Інноваційна Україна: національна доповідь про стан інноваційного розвитку. – 2024. – <https://ief.org.ua>
42. OECD. Proposed Standard Method of Compiling and Interpreting Technology Balance of Payments Data. – Paris, 2023. – 84 p. – <https://www.oecd.org>
43. The Global Competitiveness Report 2024. – <https://www.weforum.org>
44. HSBC. Trade Winds: Shaping the Future of International Business. – 2024. – <https://www.hsbc.com>
45. Словник української мови: академічне тлумачення понять. – 2024. – <http://sum.in.ua>
46. Digital Community: Ukraine and European Union Joint Digital Market Initiatives. – 2024. – <https://data.europa.eu>
47. Цифрова економіка як фактор зростання валового внутрішнього продукту України. – 2025. – <https://www.ukrinform.ua>
48. Концепція розвитку цифрової економіки України (Digital Agenda). – 2024. – <https://ucci.org.ua>
49. López Lubián F., Esteves J. The New Digital Economy: Value Creation in a Digital World. – Springer, 2025. – 320 p. – https://doi.org/10.1007/978-3-319-51750-6_1
50. Beckert J. Digital Economy and Social Transformations in Modern Society. – Cambridge University Press, 2024. – 280 p. – <https://doi.org/10.1017/s0003975617000303>
51. Afele J.S.C. Globalization and Frameworks for Digital Opportunities. – IGI Global, 2025. – 250 p. – <https://doi.org/10.4018/978-1-59140-039-4.ch006>

52. Willems H. Trading Data in the Digital Economy: Legal Concepts and Tools. – 2025. – 310 p. – <https://doi.org/10.5771/9783845288185-323>
53. Behar-Touchais M. Digital Content Regulation and Legal Challenges in the European Union. – 2025. – 290 p. – <https://doi.org/10.5771/9783845281391-127>
54. Levshina O. Transformation of Digital Entrepreneurship in Resource-Constrained Economies. – 2025. – C. 120–130. – <https://doi.org/10.15405/epsbs.2025.07.02.67>
55. OECD. Tax Challenges and Digital Economy Transformation. – 2025. – <https://doi.org/10.1787/0bbf97ab-en>
56. KPMG. Top Global Market Trends and Predictions for 2024 and Beyond. – 2024. – <https://kpmg.com>
57. UNCTAD. World Investment Report 2025: Investment and the Digital Economy. – <https://unctad.org>
58. Kerber W. Rights on Data and the Development of the European Data Economy. – 2025. – 270 p. – <https://doi.org/10.5771/9783845288185-109>

ЗГОДА здобувача освіти Державного університету економіки і технологій
про перевірку кваліфікаційної роботи на прояви академічного плагіату
та розміщення в Репозитарії ДУЕТ

Я, **Онофрієнко Дар'я Сергіївна**, підтримую політику Державного університету економіки і технологій з академічної доброчесності і відкритого доступу. Стверджую, що кваліфікаційна бакалаврська робота **«Вплив цифровізації міжнародних економічних відносин на розвиток України»** виконана самостійно та не містить академічного плагіату. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Державного університету економіки і технологій ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення норм академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Також я поінформований, що відповідно до пункту 5.8 «Положення про Репозитарій (електронну базу даних) Державного університету економіки і технологій» згадана робота буде розміщена в Електронному архіві Університету (Репозитарії ДУЕТ) та ознайомлений з умовами такого розміщення.

08.06.2026

Д. ОНОФРІЄНКО